

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

HUSITSKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA

Bakalářská práce

Portrét Karla Velikého v obraze jeho doby
Portrait of Charlemagne and reflection of his
time

Vedoucí práce:

ThDr. Kamila Veverková, Th.D.

Autor práce:

Karolína Weissová

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucí mé bakalářské práce ThDr. Kamile Veverkové, Th.D., za její čas, ochotu, trpělivost, poskytnuté materiály a za její cenné rady.

Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu. Současně dávám svolení k tomu, aby tato bakalářská práce byla umístěna v Ústřední knihovně UK a používána ke studijním účelům.

V Praze dne 14. července 2014

Karolína Weissová

Anotace

Tato práce je snahou o přiblížení karolinské doby. V první kapitole je vylíčen průběh změn ve franské říši v 8. století. Stručně je zde popsána snaha Pipina Krátkého o vytvoření říše, jež by byla vhodným dědictvím pro jeho potomky. V kapitole druhé jsou popsány těžké začátky panování krále Karla, který nejdříve spoluvládnul se svým bratrem Karlomanem. Dále, opíraje se o Einhartovo dílo *Vita Caroli*, jsou zde vylíčeny Karlovy snahy o christianizaci pohanů a o rozšíření panství. Třetí kapitola pak líčí Karlovu korunovaci císařem. Předposlední čtvrtá kapitola se týká Karlova soukromého života tj. jeho narození, manželskému životu a podle Einhartova vzoru je zde také popsán jeho vzhled. Nakonec se zabývá jeho skolem. Poslední pátá kapitola je věnována Einhartovi, jako důležitému svědkovi karolinské doby a života Karlova obecně.

Klíčová slova

Karel Veliký; franská říše; král; papež; císař; Pipin; Einhart; Lev III.; válka; tažení; církev

Annotation

This work is trying to approach a view to Carolingian period. The first chapter captures the process of changes in the Frankish Empire in the 8th century. We will briefly describe the effort of Pepin the Short¹ to create the empire which would be appropriate heritage for his descendants. In the second chapter there are described hard beginnings of the leadership of King Charlemagne. At the start of his career he ruled together with his brother Carloman. Furthermore we will be relying on the work of Einhart *Vita Caroli*². We will follow Charlemagne's efforts to Christianized the heathens and to expand the land. The third chapter depicts the coronation of Emperor Charlemagne. The next chapter is about his personal life including his birth, marriages, and his appearance according to Einhart and Charlemagne's death. In the end we will follow Einhart himself, as we see him as an important witness of Carolingian period and Charles's life in general.

Keywords

Charlemagne; Frankish Empire; King; Pope; Emperor; Pepin; Einhart; Leo III.; war; expedition; Church

¹ Nebo Pippin III. podle MCKITTERICK, Rosamond. *Charlemagne The Formation of European Identity*. Wissenschaftliche Buchgesellschaft, Darmstadt, 2008.

² Nebo Einhard's *Vita Karoli*. Tamtéž.

Obsah

Úvod.....	7
1. Franská říše a její proměna v 8. století.....	10
2. Karlova vláda.....	17
2.1. Karel a Karloman	17
2.2. Karel jediným vládcem Franků	21
2.3. Válka se Sasy	22
2.4. Válka s Langobardy	25
2.5. Návrat k Saské válce	27
2.6 Výprava do Španělska	28
2.7 Střet s Bretaňci a Beneventány	30
2.8 Tassilo a bavorské tažení	31
2.9 Válka se Slovy	32
2.10 Válka s Avary	33
2.11 Válka s Normany	34
3. Karel Veliký císařem.....	35
4. Karlův soukromý život.....	39
4.1 Narození krále	39
4.2 Karel jako otec a manžel	41
4.3 Popis velkého vladaře	44
4.4 Smrt císaře	47
5. Einhart jako svědek nové éry.....	50
Závěr.....	53
Použitá literatura.....	54
Summary.....	56

Seznam zkratek

dopl. doplněné

lat. latinsky

např. například

rozš. rozšířené

s. strana

sv. svatý

tj. to jest

tzv. takzvaný, takzvaně

vol. volume, díl

vyd. vydání

Úvod

Ústředním tématem této práce je osoba franského krále a později císaře Karela Velikého³. Byl mužem, který změnil středověké dějiny a jeho odkaz přetrvává do dnešní doby. Pod jeho vládou dosáhla Evropa nevídaného rozkvětu a spolupráce. Svoji hlubokou víru a křesťanskou oddanost dokazoval ve své neochvějně obraně papežství.

Hlavním vodítkem mé práce bylo dílo Einhartovo - *Vita Caroli Magni*. Pracovala jsem s překladem do angličtiny - Einhart. *The Life of Charlemagne*⁴. Při občasných nesrovnalostech jsem využila latinského zdroje *Einhard's Life of Charlemagne The latin text*⁵. Tento vzdělanec (Einhart), historik, básník a důvěrník císaře byl očitý svědek Karlova života a vlády. Nikdo z moderních badatelů a historiků neuvádí pochyby o jeho důvěryhodnosti. Přesto je na jeho práci nutno shlížet s kritikou. Jelikož se snažil svého milovaného panovníka ukázat v co nejlepším světle, některé události neuvádí nebo se o nich jen letmo zmiňuje (např. kapitola Výprava do Španělska⁶). Proto se držím ve své práci linie jeho vyprávění, pokud to bylo možné, ale po vzoru Dietra Hägermana, který si je vědom Einhartovy oddanosti, která samozřejmě přináší i riziko desinterpretace adorováním Karla, jsem musela na toto brát zřetel a uchovat si větší odstup a kriticky jej porovnávat s jinými zdroji.

První kapitola je popisem změn ve franské říši. Nelehký úkol Karlova otce Pipina získat královskou korunu byl počátkem úzkého sepjetí s papežským stolcem. I přes nové mocenské rozdělení říše, nezanechal otec Karlovi lehký úděl.

³ Pro zkrácení většinou dále jen Karel.

⁴ EINHART. *The Life of Charlemagne*. The University of Michigan Press, 1960.

⁵ GARROD, H.W. a MOWAT, R.B. *Einhard's life of Charlemagne: the latin text*. Oxford: The Clarendon press, 1915.

⁶ EINHART. *The Life of Charlemagne*, s. 33.

Další kapitola se týká těžkého začátku Karlovy vlády v říši. Jedním z problémů začíná být vztah s jeho bratrem. Do toho vstupuje jejich matka, která se svou politikou snaží o jisté zvýhodnění staršího syna (tj. Karla). Během rodinných sporů se král Karel potýká s problémy s Akvitánií. Nenadálý skon bratra Karlomana z něj pak učinil samovládce. Pokračování této kapitoly je o králových válečných taženích a jeho dobývání okolního území. Zvláštní význam má pak dlouhá válka se Sasy, která se prolíná i s jeho dalšími výpravami. Pozoruhodné je, jak Karel dokázal spojit dobývání mečem se šířením laskavé křesťanské zvěsti. I když Einhart Saskou válku líčí jako nejkrvavější střetnutí, které do té doby frankové zažili, neopomíná říci, že po evangelizaci této oblasti tyto národy splynuly v jeden⁷.

Zvláštní oddíl je věnován Karlově císařské korunovaci Lvem III. a jejími okolnostmi. Tuto událost Einhart téměř nezmiňuje. Zde jsem citovala zvláště z knihy Dietra Hägermana, *Karel Veliký: Vládce Západu*⁸. Po korunovaci se již Karel zabýval spíše vnitřní politikou a jako správný křesťanský vládce vedl ke spáse i své poddané a nadále rozšiřoval ve svém království vzdělanost.

Čtvrtou kapitola je průvodcem jeho soukromým životem od jeho narození, přes rodinný život až po jeho smrt. Zajímavou částí této kapitoly je Karlův popis, který je napsán jen díky Einhartovi. Je jediným, kdo Karlův vzhled a charakter zachycuje.

Poslední kapitola je věnována Einhartovi. Je prokázáním úcty tomuto významnému učenci, díky jehož práci máme dodnes uchovaný obraz o Karlově době a Karlovi samotném. Pro vytvoření části o Einhartově životě jsem využila zdroje

⁷ Einhart. *The Life of Charlemagne*. The University of Michigan, 1960, s. 31.

⁸ HÄGERMANN, Dieter. *Karel Veliký: Vládce Západu*. První vydání. Praha: Prostor, 2002.

Glaister, William. *Life of Emperor Karl the Great*⁹, a
*Dictionary of the Middle Ages*¹⁰.

⁹ GLAISTER, William. *Life of Emperor Karl the Great*. London: George Bell & Sons, York Street, Covent Garden, 1887.

¹⁰ American Council of Learned Societies. *Dictionary of the Middle Ages*. New York: Charles Scribner's Sons, 1987, vol. 4, s. 412.

1. Franská říše a její proměna v 8. století

Středověk, nazvaný tak pro své umístění mezi antickým světem a renesancí, je dobou nesmírně dynamickou. Na straně jedné je svědkem úpadku a pádu západní části říše římské, na straně druhé zažívá vzestup církve a zcela nových národů. Dva právě jmenované momenty se později staly hlavními hybnými silami středověku. „Než k tomu došlo, musela církev i germánské národy ujít velký kus cesty.“¹¹

Je zcela známo, že již nějaký čas vládli ve franské říši namísto merovejských králů majordomové. Poslední období působení těchto vladařů nám popisuje Einhart, i když někdy ne úplně spravedlivě, díky jeho snaze o velký kontrast s nástupem nové vlády. Závěrečnou fázi vlády merovejských králů líčí Einhart jen stručně, tak aby „vytvořil temné pozadí, na němž o to zřetelněji zazářil vzestup nové dynastie.“¹² Načež vytváří představu pozdní merovejské éry jako epochy úpadku, degenerace a slabosti. Zvláště ve francouzské historiografii se pod tímto vlivem hovořilo o posledních merovejských králích jako o "rois fainéants",¹³ tedy králích, „kteří nedělají nic - neužitečných nositelích královského titulu.“¹⁴ Na jedné straně byl úpadek Merovejců spojen se vzestupem silnějších šlechtických rodin, svářících se o majetek, moc a vliv. K nim neodmyslitelně patřili od poloviny sedmého století "karlovští" majordomové. Na druhé straně spočíval tento úpadek v „rozkladu královské moci, který vyplynul z rozdělování říše, bojů mezi jednotlivými rodinami a konečně i z velmi časté nezletilosti následníků trůnu. Einhartův výklad doby předkarlovské obchází velkým obloukem úskalí boje o moc a obsah moci, přičemž odcházející merovejské království se v jeho líčení podobá

¹¹ Podle EINHARD a Petr DANIŠ. *Einhardus: a neuniknout budoucímu věku*. 1. vyd. Praha: Set Out, 1999, s. 11.

¹² HÄGERMANN, Dieter. *Karel Veliký: Vládce Západu*. První vydání. Praha: Prostor, 2002, s. 33.

¹³ Doslova „líní králové“

¹⁴ HÄGERMANN, Dieter. *Karel Veliký: Vládce Západu*, s. 33.

jistému druhu karikatury, jež - ovšem nezáměrně - postihuje formu a zároveň podstatu franské královské moci."¹⁵

Einhart říká, že již dávno před sesazením posledního Merovejce byl jejich královský titul jen formální - doslova prázdný.¹⁶ Tvrdí, že králova role spočívá v „sezení na trůnu a hraní si na vládce“.¹⁷ Dává zde do popředí správce paláce (majordomy), kteří měli králi vlastně vkládat slova do úst, když bylo třeba jednat s vyslanci. Dokonce mu majordomové měli vyplácet „z milosti“¹⁸ jakýsi obnos zaručující mu živobytí. Této politické slabosti odpovídalo také hospodářské zázemí království.¹⁹ Einhart popisuje jeho sídlo jako velmi skromné s minimem služebnictva. Také do vlastnictví mu připisuje jen „jeden statek s malým výnosem“.²⁰ „Za Einhartovu karikaturu je dále nutno označit tvrzení o materiální chudobě Merovejců, jež omezovala možnosti králů udílet štědré dary, ale i prostor pro jejich politické jednání. Tento údaj je ve zřejmém rozporu s jinými prameny, zvláště královskými listinami, podle nichž ještě i poslední Merovejci disponovali dostatečnými peněžními zdroji a venkovskými paláci, například v Paříži a okolí s Clichy, Ponthionem a dalšími opěrnými body. Královské dary a odkazy, často pod tlakem majordomů, dostávala církev a kláštery, nemluvě o politickém vlivu králů na rozhodnutí jejich majordomů.“²¹

Důležitou informací je, že civilizace v osmém století již natolik postoupila, že poslední Merovejci a jejich synové nezahynuli násilně, nebyli oslepeni a ani krutě vězněni, „nýbrž byli na základě formálně právního postupu zbaveni úřadu a posláni do kláštera“.²²

¹⁵ HÄGERMANN, Dieter. *Karel Veliký: Vládce Západu*, s. 34.

¹⁶ EINHART. *The Life of Charlemagne*. The University of Michigan, 1960, s. 23.

¹⁷ Tamtéž.

¹⁸ Tamtéž.

¹⁹ HÄGERMANN, Dieter. *Karel Veliký: Vládce Západu*, s. 34.

²⁰ EINHART. *The Life of Charlemagne*, s. 23

²¹ HÄGERMANN, Dieter. *Karel Veliký: Vládce Západu*, s. 35

²² Tamtéž, s. 34

Roku 743 se na trůn usadil poslední Merovejec Childerich III. Ovšem jeho význam byl minimální, srovnáme-li ho s velkou osobností Karla Martella²³ (686 - 741). Ten měl velký vliv, jako tehdejší majordomus. „Fakticky byl Karel Martell, nekorunovaným králem Západu.“²⁴ Položil tak základ, na němž mohli stavět jeho následovníci. V roce 739 - 740 se na něho obrátil papež Řehoř III. s prosbou o pomoc proti Langobardům. „Zároveň mu předal klíče od Petrova hrobu a drahocenné relikvie včetně jednoho článku Petrova řetězu.“²⁵ Tento začátek dobrých vztahů s papeži hraje rozhodující význam, obzvláště pro Karlovy následovníky. On byl tím, kterému se podařilo porazit Saracény (Araby) roku 732 u Tours u Poitiers. Porazil je a „moc majordoma učinil nespornou vůdčí silou v celé franské říši. Zachránil tak Evropu před islámem a učinil konec vítěznému postupu fanatických stoupenců Mohamedových, kteří r. 711 vpadli přes Gibraltar do Španělska, v krátké době zničili říši Vizigótů a podrobili si jižní Francii.“²⁶

Roku 737 rozdělil Karel říši „podle rady magnátů mezi syny z prvního manželství, čímž následoval příklad svého otce: Karloman měl dostat Austrasii, Alemanii a Durynsko, Pipin Neustrii, Burgundsko a Provence, jež byla připojena k franskému panství po Karlově výpadu na jih.“²⁷ Bavorsko ani Akvitánie dosud pod Karlovu kompetenci nespadaly. Syn z druhého manželství Grifo byl nakonec z dělení vyloučen a nedokázal se nadále prosadit.²⁸ Karel zemřel v roce 741 a byl pohřben v tehdejší bazilice Saint-Denis v Paříži.

²³ FRANZEN, Augustus. *Malé dějiny církve*. 3. dopl. a rozš. vyd. Kostelní Vydří, 2006, s. 114. V roce 720 se Karel Martel stává majordomem, když v roce 737 umírá král Theuderich IV., nechává královský trůn volný a vládne bez merovejského krále.

²⁴ Tamtéž

²⁵ HÄGERMANN, Dieter. *Karel Veliký: Vládce Západu*, s. 50.

²⁶ FRANZEN, Augustus. *Malé dějiny církve*, s. 114

²⁷ HÄGERMANN, Dieter. *Karel Veliký: Vládce Západu*, s. 51.

²⁸ Tamtéž. „Pro Grifa mělo být vytvořeno království v centru pozdější Francie z částí Austrasie, Neustrie a Burgundska.“ To se ani na naléhání Karlovy druhé manželky (Pipinovy a Karlomanovy macechy) neuskutečnilo. Po Karlově smrti bylo Grifovi patnáct let, tedy byl způsobilý vládnout, ale neobstál vůči svým starším bratrům, jež nerespektovali „ius paternum“.

Nyní tedy mohli dva bratři vládnout takřka bez obav a „autokraticky jako jejich otec“²⁹. Jejich společné tažení do Alemanie a Akvitanie ukázalo jejich válečnou zdatnost a potvrdilo úspěšnou spolupráci. „Pipin získal jižní část Austrasie se Soissons, Remeší, Metami a Trevírem, část Neustrie od Seiny až k Loiře, Burgundsko, Provence a Alsasko, zatímco severní Austrasie s Lutychem a Kolínem, stejně jako zbytek někdejší Neustrie až k Seině s Cambrai, Beauvais, Noyonem a Laonem připadly Karlomanovi.“³⁰ Oba bratři byli velmi nakloněni církvi a podporovali misijní činnost. „Pipin, který vyrostl v St. Denis, a ještě spíše Karloman, jenž byl vychován pravděpodobně v Echternachu, výchozím bodě fríské misie, otevřeli své uši i srdce anglosaskému pojetí víry.“³¹ Jejich přízeň se projevila i v prosazení dodatečné daně církvi, kdy ovšem církev žádala vrácení veškerého majetku, což z taktických důvodů nebylo možné, museli se tedy spokojit alespoň s daní jako s dodatečným vyrovnáním materiálních ztrát.

„Křehká rovnováha mezi majordomy skončila náhle, ale bez nepřátelství.“³² Pipinův bratr Karloman rezignoval na podzim 747 na svůj úřad majordoma a odebral se do Říma. Po přijetí papežem založil na hoře Soracte klášter, kde měl v plánu rozjímat a zcela se oddat víře. Nakonec zvolil raději Monte Cassino³³. Když se Karloman vzdal vlády a odebral se do ústraní, aby se stal mnichem v Monte Cassinu, „přišla pro nynějšího samovládce Pipina chvíle, aby si uvolnil cestu ke království sesazením neschopné dynastie Merovejců“³⁴. Pipin potřeboval vyšší autoritu, která by jeho čin „ospravedlnila a

²⁹ FRANZEN, Augustus. *Malé dějiny církve*, s. 114

³⁰ HÄGERMANN, Dieter. *Karel Veliký: Vládce Západu*, s. 52.

³¹ Tamtéž, s. 53.

³² Tamtéž, s. 54.

³³ Tamtéž. Když tak Karloman učinil, musel předat svou říši svému bratrovi. Kvůli potenciálnímu nástupu na trůn mu dal do péče i svého syna a právoplatného dědice Droga, protože v té době ještě Pipin neměl svého potomka. Po nějaké době, když se narodil Karel, bylo jasné, že se Drogo na trůn nedostane. Roku 753 jej nakonec usmrtili Pipinovi lidé v okamžiku, kdy se chystal spojit s Langobardy.

³⁴ FRANZEN, Augustus. *Malé dějiny církve*, s. 114.

chybějící rodné právo nahradila duchovním pomazáním.³⁵ Za dané situace mohl být touto autoritou jedině papež. Tak se Pipin obrátil na papeže Zachariáše, jestli by tento jeho krok požehnal. Poslal k papeži výpravu s otázkou, zdali je správné nechávat slabé merovejské krále vládnout. Papež mu byl nakloněn a vzkázal mu, že „je lepší král, který moc má, než král, který královskou moc nemá“³⁶. A následně vzkázal, že Pipina ustanovuje králem „silou apoštolského zplnomocnění“, které mu bylo dáno. Požehnán papežským souhlasem, a tím pádem bezpečně kryt nejvyšší duchovní autoritou, mohl Pipin předstoupit před říšské shromáždění v Soissons a konečně se jím nechat zvolit králem Franků, kteří mu tím zároveň přísahali věrnost. Tím také definitivně skončil úřad majordoma a Pipin a jeho následovníci vládou „s magnáty a skrze magnáty“³⁷. Roku 751 papež pověřil jednoho franského metropolitu, aby Pipina pomazal na krále a propůjčil mu tak sakrální posvěcení.³⁸ Obecně se má za to, že tím metropolitou byl Bonifác.³⁹ „Papežství, jež bylo dosud přes četné neshody zaměřeno na Byzanc, se od ní odpoutalo a obrátilo se zcela k evropskému Západu, který reprezentovala franská říše“.⁴⁰

Papež také od Pipina potřeboval vojenskou pomoc, když se roku 753 langobardský král Aistulf vydal proti Římu a z Byzance se nedala čekat pomoc. Štěpánovi nezbylo nic jiného, než se obrátit na Franky. „Když Štěpán v děkovném dopise připomněl, že Řím je nejen nejprávnější církev západu, ale že byla také založena svatým apoštolem Petrem, kterého si také

³⁵ FRANZEN, Augustus. *Malé dějiny církve*, s. 114.

³⁶ HÄGERMANN, Dieter. *Karel Veliký: Vládce Západu*, s. 58.

³⁷ Tamtéž, s. 59.

³⁸ Jednalo se o pomazání krále svěceným olejem, které současně poukazuje na sakralizaci královské moci, a tím na rostoucí vliv církve na samotnou osobu krále a jeho úřad.

³⁹ Většinou se k tradici pomazání Bonifácem přiklání většina autorů na základě dochovaných análů z kláštera v Metách - sepsaných kolem roku 805. K těmto autorům patří například HÄGERMANN, Dieter. *Karel Veliký: Vládce Západu*, s. 59., či COLLINS R., *Evropa raného středověku*, s. 272. Na druhé straně FRANZEN, *Malé dějiny církve*, s. 114. Uvádí, že to Bonifác pravděpodobně nebyl, ovšem neuvádí zdroj této informace.

⁴⁰ FRANZEN, Augustus. *Malé dějiny církve*, s. 114.

Frankové zvolili za patrona⁴¹, měl jistotu, že odezva u veškeré franské šlechty i lidu bude veliká. Pipin si tak alespoň mohl vyřídit závazek, který měl k papeži, a potvrdit si královskou moc. S franským králem byl neodmyslitelně spojen závazek chránit církve politickou a vojenskou mocí. Na znamení přízně pozval král roku 754 papeže do franské říše. 7. ledna roku 754 na setkání v Ponthionu uzavřel papež s franskou říší přátelský svazek. Pipin slíbil papeži pomoc proti „Aistulfovi, a zároveň 'vrácení' oblasti dosud dobytých Langobardy, zvláště Raveny“⁴². V dubnu 754 se konalo říšské shromáždění v Quierzy. Na něm se Frankové usnesli, že papeže ochrání před Langobardy. V darovací listině rozhodl Pipin, že Štěpánovi II. (spíše sv. Petrovi a jeho nástupcům) budou dány všechny (což nebylo později zcela dodrženo) oblasti střední Itálie, které budou odňaty nepřítelům: Toskánsko, Ravennu, Benátsko, Istrii a vévodství Spoleto a Benevento.⁴³ Pipinova donace tak položila základ ke vzniku pozdějšího papežského státu. Roku 754 byl Aistulf poražen a všechna území mu tak byla odebrána. Všechny tyto politické akty vedli k tomu, že papež a Pipin uzavřeli tzv. pakt „vzájemné lásky“ a papež pomazal Pipina na krále ještě jednou.⁴⁴ Také královští synové byli pomazáni a biřmováni. Mezi papežem a Pipinovými syny tak vznikl zvláštní vztah tzv. „otcovské spříznění“ (compaternitas).

Mezitím spory o území s Langobardy do jisté míry stále pokračovaly. S nástupem langobardského krále Desideria v roce 757 znovu vyvstal ve střední Itálii teritoriální problém a dočasně vyřešen byl teprve dobytím langobardské říše Karlem Velikým roku 774.

Šedesátá léta znamenala pro Pipinovy syny významný posun. Otec je začal začleňovat do své politiky. „Karel obdržel roku

⁴¹ FRANZEN, Augustus. *Malé dějiny církve*, s. 114.

⁴² Tamtéž, s. 115.

⁴³ Tamtéž.

⁴⁴ Podle HÄGERMANN, Dieter. *Karel Veliký: Vládce Západu*, s. 61.

Štěpán II. v St. Denis u hrobu Karla Martela Pipina znovu pomazal, přičemž mu propůjčil čestný titul "římského patricia", a dokonce mu vložil korunu na hlavu. Stalo se tak 28. července 754.

769 ochrannou a soudní pravomoc nad opatstvím St. Calais, v letech 761 a 762 se Karel s Karlomanem zúčastnili nových otcových vojenských tažení do Akvitánie a roku 763 byli uvedeni do hrabských úřadů.⁴⁵ Ještě během Pipinova života byli tedy začleněni do vlády nejen formálně, ale i praktickým výkonem vlády, jakožto jeho legitimní dědicové.

Během posledních let bojoval Pipin ještě s akvitánským vévodou Williamem, po dlouhých devět let.⁴⁶ Zhoršily se i vztahy s Bavorským králem Tassilem, který si vzal dceru langobardského krále, a vznikla tak aliance, která přecházela přes Alpy a ohrožovala i papeže.

Před tím, než král Pipin zemřel, ustanovil se souhlasem magnátů, k nimž poprvé patřili také biskupové, své syny jako dědice a následovníky. „Vyšel přitom z principu rovného přístupu obou k moci, přičemž se řídil smlouvou z Vieux-Poitiers (742) se svým bratrem Karlomanem.“⁴⁷

23. září roku 768 Pipin umírá na vodnatelnost a je pohřben jako jeho otec v St. Denis. Tento první král nové dynastie vládl více jak šestnáct let.⁴⁸

⁴⁵ HÄGERMANN, Dieter. *Karel Veliký: Vládce Západu*, s. 62.

⁴⁶ EINHART. *The Life of Charlemagne*, s. 26.

⁴⁷ HÄGERMANN, Dieter. *Karel Veliký: Vládce Západu*, s. 64.

⁴⁸ EINHART. *The Life of Charlemagne*, s. 26.

2. Karlova vláda

Tato kapitola je zaměřena na Karlovi vojenské a diplomatické úspěchy i nezdary. Kde to bylo možné, postupovala jsem podle Einhartovy linie vyprávění. Kapitola obsahuje vyprávění o jeho skutcích doma a v zahraničí. Jeho narozením a soukromým životem se budu zabývat podrobněji v dalších kapitolách.

Arno Borst naznačuje, že Karlova doba svým významem sahá až do současnosti. Říká: "Karel Veliký položil základ oněch dějin, o které až dodnes usiluje moderní historie Evropy: jsou to dějiny toho, co má Evropa společného a zároveň toho, čím se jednotlivé národy liší, dějiny státního pořádku a společenské rozmanitosti, křesťanské mravnosti a antického vzdělání, závazné tradice a rozvolňující svobody."⁴⁹

2.1. Karel a Karloman

Po Pipinově smrti roku 768 se království rozdělilo, aby mohli vládnout oba jeho synové. Karel získal Austrasii a západní Frísko. Jeho mladší bratr Karloman dostal království burgundské, Provence, Septimánii a také Alsasko a Alemánii. Každý z nich dostal část Akvitánie. Jednak nejspíš proto, že si Pipin přál, aby jeho synové spolupracovali, a jednak proto, že Akvitánie ještě nebyla zcela podrobena. Také ochrana papeže zůstala povinností obou bratrů. Zvláštní je, že toto dělení se nepřiklonilo k tradičnímu členění franské říše, tj. rozdělení na Austrasii a Neustrii jako státní jednotky, které spolu s Burgundskem vytvářely z hlediska říše zakladatelskou trojici zemí. Toto rozčlenění vedlo Karla politicky i vojensky jednoznačně na východ od Rýna. Karlomanovy jihozápadní země byly orientovány logicky na Bavorsko a Itálii.

⁴⁹ Citováno podle: HÄGERMANN, Dieter. *Karel Veliký: Vládce Západu*, s. 11.

Korunovace obou vládců byla také oddělená. Karloman byl korunován ve své části říše v Soissons a Karel v Noyonu. Oba dva si pro tuto příležitost vybrali důležitá místa (ať už výjimečná svou historií či nikoliv) v části jejich říše. Velmi stará merovejská rezidence v Soissons byla zvolena Karlomanem nejspíš proto, že zde byl sesazen poslední merovejský panovník a korunován jeho otec. Karlův výběr spíše spočíval v úctě k tomuto místu (Noyonu), ať už kvůli sv. Eligiovi⁵⁰, který byl biskupem v Noyonu, nebo kvůli sv. Medardovi, kterému byl klášter zasvěcen. Roli zde mohla hrát také blízkost obou míst a dostupnost vlastních hranic.

Již po několika málo měsících po korunovaci vypukly na hranicích obou zemí nepokoje, které vyvolala tamější otcova politika. Tato situace byla ideální pro první společný zásah. Šlo o to, že Hunold, syn vévody Waifara, se pokusil osvobodit Akvitánii zpod vlády Franků. Karel vytáhl na jih, ale bratrovi podpory se nedočkal.⁵¹

Karel se nicméně nedal zdráháním bratra odradit, táhl dál přes Dordogne a založil hrad Fronsac jako svůj opěrný bod. Ve skutečnosti už nemohl ustoupit, jevil by se jako slabý král. Hunold byl i s rodinou nucen uprchnout. Ve hře o nadvládu nad územím mezi Garonnou a Pyrenejemi se Karlovi podařilo přimět baskického knížete Lupuse, jenž právě tehdy musel bránit svoji politickou nezávislost, aby mu vydal Hunolda a jeho ženu, kteří se uchýlili pod jeho ochranu. Akvitánská rezistence tak ztratila svého vůdce a země se fakticky ocitla v rukou dobyvatele. Gaskoňský vévoda Lupus byl vyzván, aby uprchlého vydal. Jinak by mu byla vyhlášena válka. Lupus Hunolda vydal a složil též Karlovi vazalskou přísahu.⁵²

⁵⁰ Ten zastával funkci vrchního zlatníka a pokladníka merovejských panovníků, rovněž byl v té době ve funkci biskupa v Noyon.

⁵¹ HÄGERMANN, Dieter. *Karel Veliký: Vládce Západu*, s. 69. „Podle výpovědi tendenčních a teprve o více než sto let později vzniklých říšských análů Karloman pod vlivem svých magnátů nutnou vojenskou pomoc bratrovi odmítl.“

⁵² EINHART. *The Life of Charlemagne*. The University of Michigan, 1960, s. 28.

Oba bratři se také předháněli, kdo z nich bude mít dříve potomka, tedy dědice. Roku 770 se Karlovi narodil první syn, kterému dal jméno po svém otci, Pipin. Ten to syn byl zplozen ze vztahu s Himiltrudou, která není považována za jeho legitimní manželku, ale za konkubínu. A to z prostého důvodu - aby se Karel nedal obvinit z mnohoženství. I když není považována za příliš důležitou, je třeba zmínit, že byla šlechtického rodu alemansko-rétského či alsaského. Také je nutno dodat, že ačkoli byla označena za konkubínu, nezpochybňuje to manželský původ Pipina. O pár měsíců později se narodil Karlomanovi také syn. Společně s manželkou Gerbergou mu též dali jméno Pipin, aby tím ukázali, že je Karlovu prvorozenému roven a že se těší stejné vážnosti. Navenek to stále vypadalo, že oba bratři spolu vycházejí a jsou nadále rovnocennými partnery. Einhart líčí, jak byl Karel trpělivý a veškeré nepokoje dává za vinu jeho bratrovi. Dokonce říká, že jistí velmoži na Karlomanově straně, byli schopni rozpoutat válku, aby království rozdělili.⁵³ Důležitou roli hrála také sňatková politika vdovy Bertrady. Ta, jak se zdá, spíše stála na Karlově straně. Roku 770 se Bertrada vydala na cestu do Pavie k langobardskému králi Desideriovi. Chtěla s ním vytvořit alianci ve prospěch Karla. Desideriova dcera se měla stát manželkou Karla Velikého a spojit tak dvě znesvářené říše. Karlova matka nejspíš viděla příklad z již vzniklého spojení mezi Desideriem a bavorským vévodou Tassilem, který se stal jeho zetěm. Kolem roku 763 tímto svazkem získal věno a upevnil se vztah Bavorska se severní Itálií. Svazek Franků s Langobardy se ovšem nelíbil papeži. Neviděl v tom pro svou osobu žádné výhody. Na jedné straně viděl své ochránce Franky a na druhé své největší nepřátele Langobardy. Dokonce by to mohlo znamenat i tříčlennou koalici mezi Franky, Langobardy a Bavorsky. To v něm vzbuzovalo jisté

⁵³ EINHART. *The Life of Charlemagne*. The University of Michigan, 1960, s. 26.

obavy. Jeho nepřítel by měl před branami volnou ruku a navíc by padla dohoda z Quierzy. Ačkoli byl vztah papeže s Bavorskem od Bonifácovy doby dobrý, přeci jen měl strach i z této koalice. Na základě svých obav se tedy rozhodl jednat. Poslal oběma bratrům rozhořčený dopis, který neměl s diplomacií moc společného. Tento dopis byl adresován jak Karlovi, tak Karlomanovi, protože papež netušil, který z nich se má stát Desideriovým zetěm. Papež ve svém dopise nejprve upozorňuje na intriky „starého nepřítele“. Poté se bez okolků pouští do kritiky jejich matky Bertrady. „Neposloužil si ďábel přece již v ráji 'slabou povahou ženy', aby podněcoval první lidi k překročení božského zákazu?“ Štěpán III. není schopen akceptovat, že by se některý z franských králů spojil s „tím věrolomným a zapáchajícím kmenem Langobardů“ a zároveň připomíná královským bratrům, že již byli svým otcem Pipinem řádně a právoplatně oženěni. Poté pokračuje papež již jen důvody historickými. Připomíná, že se „nikdy žádný z předků nynějších franských králů neoženil se ženou nefranského původu“. Na konec svého hněvivého dopisu poukazuje papež na přátelství králů se sv. Petrem a jeho nástupci - „můj přítel je tvůj přítel, můj nepřítel je tvůj nepřítel“. „A jak můžete být nyní v pokušení jednat proti svým duším a spojovat se s našimi nepřáteli, když se tento zlořečený kmen Langobardů, který soustavně útočí proti boží církvi a proniká do římské provincie, ukázal naším nepřítelem?“⁵⁴ Na to vyslal Karloman k papeži posly, aby potvrdili platnost starého svazku. Na důkaz díků mu papež obratem sdělil lákavou nabídku, že by se stal kmotrem jeho syna, stejně jako je jeho kmotrem ve smyslu „compaternitas“. Bertradě se mezitím povedlo Desideria přesvědčit k částečnému plnění dohody z Quierzy a ten si tím pádem naklonil papeže na svou stranu. Papeži byla darována čtná města. V jednu chvíli závisel papežův život na Desideriově ochraně. A to tehdy, když profranská,

⁵⁴ Citováno podle: HÄGERMANN, Dieter. *Karel Veliký: Vládce Západu*, s. 73.

proti langobardská strana, zastoupená dvěma vysokými papežskými úředníky a jeden Karlomanův vyslanec, plánovali papežovu vraždu. Langobardský král tedy musel zasáhnout. Nechal tehdy spiklence zatknout, mučit a po té popravit. Mezi tím, což je důležité zmínit, Karel uzavřel sňatek s Desideriovou dcerou. Himiltruda byla zapuzena a poslána do kláštera, přestože byla matkou jeho prvorozeného syna.

2.2. Karel jediným vládcem Franků

Dne 4. prosince roku 771 Karloman náhle zemřel ve věku pouhých dvaceti let. Bylo by spekulací tvrdit, že smrt Karlomana byla někým zaviněna, ani historici se do takto vážných tvrzení nepouštějí. Nicméně to bylo příhodné. Karel tak dostal možnost vládnout celé říši. Roku 771 prchla Gerberga, vdova po Karlomanovi, se svými dětmi a několika velmoži do Itálie s nadějí, že získá azyl u langobardského krále. Jak píše Einhart, její útěk byl zcela zbytečný a její opovržení vůči manželovu bratru zcela neoprávněné.⁵⁵ Desiderius využil toho, že má na dvoře královské syny a snažil se papeže (v té době to byl Hadrián I.) přesvědčit, aby je pomazal a učinil je tak právoplatnými dědici trůnu. Kdyby se tak stalo, byla by Karlova „samovláda“ ukončena. Aby sporů mezi Langobardy a Franky nebylo málo, rozhodl se Karel langobardskou princeznu zapudit. Opět je mnoho teorií, proč se tak stalo. „Mnich ze St. Gallen Notker 'Koktal', který na konci devátého století sestavil svou karolínskou historii a byl zastáncem přísnějších manželských příkazů a zákazu rozvodů, našel východisko. Jako dostatečný důvod pro tuto manželskou rozluku vyzdvihl údajnou neplodnost zavržené langobardské princezny.“⁵⁶ Podle Einharta je příčina neznámá⁵⁷ (nedává tuto rozluku do souvislosti se spory s Langobardy a zahrnuje ji jen jako zmínku do kapitoly XVIII.), ve spise

⁵⁵ EINHART. *The Life of Charlemagne*, s. 27.

⁵⁶ HÄGERMANN, Dieter. *Karel Veliký: Vládce Západu*, s. 76.

⁵⁷ EINHART. *The Life of Charlemagne*, s. 45

uvádí, že to vedlo k jistým neshodám mezi Karlem a jeho matkou. Možnou příčinou mohla být i vzrůstající síla Langobardů před římskými branami. Karel se bál o franskopapežskou alianci, jež byla základnou, na které vystavěla „nová dynastie“ svou moc. Pakt s Langobardy, který zahrnoval i bavorského vévodu Tassila jednajícího na úrovni králů a prosazujícího své vlastní zájmy v alpském prostoru, musel také dalekosáhle omezovat franské aktivity na Apeninském poloostrově.⁵⁸ Důvodů bylo mnoho. Není snad tak důležitá příčina jako fakt, že Řím i Pavie to pochopily jako rozbití spojenectví s Langobardskou říší a vyhlášení války. Dalším důležitým krokem pro Karla byl sňatek s Alemankou Hildegardou z větve Agilolfovců. Hrabě Gerold, původně spojenec Karlomana, se tak stal Karlovým švagrem a tím pádem výhodným spojencem na jihozápadě.

2.3. Válka se Sasy

„Frankové nikdy nemuseli vést tak vytrvalé a krvavé tažení. Sasové, jako většina Germánských kmenů jsou ohniví, vyznávají ďábla, jsou nepřátelští k našemu náboženství a nevidí nic špatného na porušování lidských a božských práv.“⁵⁹

Roku 772 se sešlo shromáždění ve Wormsu. Tentokrát se na něm Karel zaměřil na rozšíření území severní oblasti svého panství. Navíc Sasové disponovali značným majetkem, což by se Frankům jistě hodilo a pozvedlo by to tak i morálku Karlových stoupenců. Dalším popudem k tomu vyhlásit Sasům válku byl fakt, že na hranicích území společného s Franky docházelo často k vraždám, loupení a drancování (to se dělo na obou stranách). Namísto pohraničních šarvátek jim Frankové vyhlásili otevřenou válku.

⁵⁸ HÄGERMANN, Dieter. *Karel Veliký: Vládce Západu*, s. 76.

⁵⁹ EINHART. *The Life of Charlemagne*, s. 30.

Už na přelomu 6. a 7. století se jednotlivé saské svazy dostávaly trvale do styku s Franky. Hlavně v období dobývání západního Fríska Sasové „pronikali až k Lauwers, a ocitli se tak v zájmové oblasti pipinovských majordomů, kteří později posunuli hraniční zónu z Durynska a Pomohani na východ.“ Mezi lety 718-758 se uskutečnilo mnoho válečných tažení proti Sasům a Frísům. Roku 753 Pipin znovu prosadil franský nárok na „tribut“ neboli daň za mír, jenž byl nyní vybírán v podobě tří set koní, dříve ve formě dobytka. Nyní, s rostoucím vojskem a potřebou dobýt území ve vzdálenějších oblastech, se museli zaměřit Frankové na jízdní oddíly. Jezdeckvo se tak stalo významnou součástí armády a bylo dobře ozbrojeno. „Předpokládalo to ovšem vhodné prostředí boje.“⁶⁰ Tyto oddíly byly úspěšné na rovných pláních i v kopcovitém terénu díky své rychlosti a obratnosti. V lesích, močálech a kamenitém terénu už byly spíše v nevýhodě a docházelo ke značným ztrátám. V této době už zde pomalu docházelo k misiím. Jejich úspěšnost byla zatím minimální, hlavně kvůli jejich zaměření na individuální cíle. Obtíží, jež se stavěly do cesty evangelizaci, bylo stále mnoho. „V oblastech misií žili lidé hluboce zakořenění ve svých starých, ústně předávaných mýtech a tradicích, mravech a zvycích. Jejich život se utvářel především v prostředí pohanských bohů a animisticky oživené přírody.“⁶¹ Požadavek aby se toto venkovské obyvatelstvo, živící se chovem dobytka, lovem a chytáním ryb a orientující se na pozemské blaho, plodnost a válečné štěstí, otevřelo novému náboženství, byl téměř nesplnitelný. Obraz jediného Boha oproti jejich mnohobožství byl pro ně těžký. Navíc se přičil i s jejich zažitým chováním a zvyky. Bůh, který byl proti mnohoženství a krevní mstě, byl pro ně cizí. Pojmy jako hřích, vina a odpuštění neměly žádný Saský ekvivalent. „Bylo to něco, co narušovalo jejich vlastní chápání času a prostoru, prastarý rytmus ročních dob, spojitost jejich životů s

⁶⁰ HÄGERMANN, Dieter. *Karel Veliký: Vládce Západu*, s. 83.

⁶¹ Tamtéž, s. 84.

otevřeným světem bohů. Znamenalo to přetržení kultovní vazby mezi živými a mrtvými.“⁶²

Pro šíření nové víry bylo podstatné zaměřit se na „slovní misii“. Ústně tradované pohanské zvyky a rodové náboženství nemělo s knižní tradicí křesťanů nic společného. I tak bylo složité vysvětlit pojmy. Bylo proto nezbytné představit křesťanského boha v konkurenci s panteonem pohanských bohů jako „nejmocnějšího, ba jediného vítězného boha, a demonstrovat formou útoků na svatyně a kultovní obrazy ‚bůžků‘ jeho všemocnost a jejich bezmocnost.“⁶³

Konverze se měla tentokrát uskutečnit hromadně, jelikož byli Sasové sdruženi do kmenů, musel nejdříve konvertovat vůdce, poté šlechtici a ti nakonec donutili lid.

„Jelikož Sasové nežili v jednotném kmenovém společenství ani neměli jednoho krále, vznikaly v těchto mnohočetných sociálních svazcích stejně mnohočetné možnosti pro přijetí či odmítnutí nové víry, jak to Karel ke své nelibosti musel vícekrát zažít.“⁶⁴ Tato nejednotnost Sasů měla dobytí a konverzi zprvu usnadnit, ale nakonec přinesla spíše zmatky. I přesto, že tato válka byla dlouhá, bojoval Karel na bojišti jen dvakrát. Jednou na kopci Osning na místě zvaném Detmold a podruhé u řeky Hase, v jednom měsíci v rozmezí několika dnů. V obou těchto bitvách byla porážka nepřátel nekompromisní, že dále nekladli odpor.⁶⁵

Důležitým krokem v tomto tažení bylo zničení nejposvátnějšího místa Sasů, Irminsul. Bylo to podstatné jak z taktického hlediska (ve spojitosti se zajištěním hranic nacházejících se nedaleko opevněného místa Eresburg, jež Frankové obsadili), tak i jako demonstrace moci jejich boha. Irminsul byl obří posvátný strom, který podle legendy podpíral celý svět. Po jeho zničení byla vypleněna i jejich svatyně. Frankové konečně získali cennou trofej.

⁶² HÄGERMANN, Dieter. *Karel Veliký: Vládce Západu*, s. 84.

⁶³ Tamtéž, s. 86.

⁶⁴ Tamtéž, s. 86.

⁶⁵ EINHART. *The Life of Charlemagne*, s. 32.

Mezi tím Desiderius, který nadále ukrýval vdovu po Karlomanovi a její syny, dostal od papeže zprávu, že pomazání dědiců se neuskuteční. Roku 772, dne 1. února, kdy byl zvolen papežem Hadrián I.⁶⁶, byl langobardský vliv v Římě značný. Papež přesto dokázal překonat těžkosti a zbavil langobardskou stranu moci a vypudil ji z Říma. Na to Desiderius obsadil Pentapolis a oblast později označenou jako Toskánsko (jižně od Aquapendente až po Radicofani)⁶⁷, objevil se před branami Říma a znovu žádal královské pomazání Karlomanových synů. Poté co veškerá jednání byla nemožná, musel papež Hadrián I. požádat Karla Velikého o pomoc.

2.4. Válka s Langobardy

Nyní se historie opakovala. I přes občasné neshody franského krále s papežem se ukázala jejich vzájemná závislost. Již Karel Martel a později i Pipin se nacházeli v podobné situaci. Oba byli vyzváni, aby Římu poskytli pomoc. „Jestliže Petrův nástupce legitimoval převzetí královské koruny majordomy, tak majordom slavným darováním z Quierzy dal papeži vyhlídku na bohatý územní a mocenský zisk.“⁶⁸ Jelikož vláda Pipinova rodu byla od začátku vystavěna na tomto vztahu, nemohlo být o pomoci moc velkých pochyb. Navíc si Karel mohl být jistý, že střet s Desideriem dříve či později nastane. Nesmíme zapomínat, že na jeho dvoře se skrývala Karlomanova rodina, stejně tak na závažnost Karlova rozhodnutí zavrhnout svou langobardskou manželku. Nejprve Karel zkoušel přimět Desideria k rozumu diplomatickou cestou. Nabídl mu 14 000 zlatých solidů za zachování míru a za navrácení pozemků papeži. „Jeho srdce však neobměkčil.“ Karel tedy zahájil vojenské tažení. Armáda se na konci léta 773 shromáždila

⁶⁶ Do úřadu uveden dne 9. února. MANN, *The Lives of the Popes in the Early Middle Ages*. London. 1902, s. 395. Dostupné z

<https://archive.org/details/livesofpopesine01mannuoft>

⁶⁷ HÄGERMANN, Dieter. *Karel Veliký: Vládce Západu*, s. 94.

⁶⁸ Tamtéž, s. 94.

v Ženevě a vydala se přes Alpy. Aby zmátli nepřítel, vydali se Karel a jeho družina přes Mont Cenis, kdežto zbytek vojska pod vedením Karlova nevlastního strýce Bernharda táhl přes průsmyk Velký svatý Bernard (údolí Aosty). Obě poloviny se měly setkat západně od Turína před soutěskami u Susy. Na této cestě přes Alpy měl podle legendy, jako dík Bohu za bezpečnou cestu, nechat vystavět kostel. Tento kostel, nacházející se v italském Malls zasvěcený sv. Benediktovi⁶⁹, je jedním z mála zachovaných z jeho doby. Ještě jednou poslal Karel delegaci k Desideriovi a pokoušel se ho přesvědčit, aby vydal rukojmí na důkaz splnění slibu papeži. Desiderius, pevně přesvědčený o své výhodě, to odmítl. Karel byl vynikající stratég a podařilo se mu Langobardy obklíčit. Jeden oddíl pronikl přes průsmyky dříve a překvapil tak langobardská vojska, která se dala na útěk, aby se vyhnula otevřené bitvě. Desiderius s vojskem neměl jinou možnost než se ukrýt za zdi Pavie. Tím započalo její obléhání.

Einhart říká, že při této výpravě se Karel potýkal s problémy ve vlastních řadách a to nemalými. „Někteří z předních Franků uvažovali o návratu domů a ponechání krále napospas.“⁷⁰ Aby je ukonejšil, pořádal král časté hostiny. Obléhání si vyžádalo dlouhých devět měsíců (září až červen), což bylo pro obě strany vyčerpávající. Král se svým vojskem, manželkou a dvěma syny (Pipinem z manželství s Himiltrudou a Karlem z manželství s Hildegardou) oslavil Vánoce před branami Pavie. V této době mu Hildegarda porodila dceru Adelheid, která roku 774 zemřela. V době obléhání se Karel rozhodl podniknout cestu do Říma, pomodlit se tam za šťastný návrat domů a prohloubit vztah s papežem. „Životopis Hadriána I. popisuje patrně neočekávaný příjezd krále a jeho vroucí přání oslavit nejsvětější velikonoční svátky v Římě a z jeho

⁶⁹BERNARD, M. *Kostel sv. Benedikta v Mals*, Centrum experimentální archeologie a živé historie, 18.6.2009, dostupné z http://cea.livinghistory.cz/zivotvm/navodyclanky/clanek.php?clanek=Kostel_s_v_Benedikta_v_Mals z tohoto článku nelze zjistit celé jméno autora, ani zda byl, či nebyl aktualizován.

⁷⁰ EINHART. *The Life of Charlemagne*, s. 28-29.

doprovodu připomíná zejména biskupy, opaty, soudce, vévody a hrabata, příslušníky místní elity.⁷¹ Karel si přál, aby papež požehnal jeho langobardskému tažení. Po vzoru Pipina obnovil příslib poskytování darů a spojenectví s papežem. Pavie byla nucena kapitulovat kvůli vyčerpání zdrojů a morové epidemii.

Desideriův syn Adelchis a vdova po Karlomanovi s dětmi, se odebrali na cestu do Verony, kde očekávali azyl. Obyvatelé Verony, kteří se chtěli vyhnout bitvě, je ale vydali. Karlomanova rodina byla pravděpodobně poslána do kláštera. Zdálo se, že Desiderius byl konečně poražen. Byl nucen kapitulovat a odejít do vyhnanství i se svým synem. Karel ovládl celou Itálii a dal jí za krále svého syna Pipina (781). „Vše co bylo uloupeno Římu, bylo navráceno papeži.“⁷²

2.5. Návrat k Saské válce

„V této válce, jež trvala tři a třicet let, padlo mnoho urozených a vysoce postavených Sasů i Franků. V mezidobí byly vyhlášeny v různých zemích války proti frankům, které král vedl tak obdivuhodně, že si jeden pokládá otázku, zda více obdivovat jeho vytrvalost nebo jeho štěstí.“⁷³

„Misijní práci, jež nedopřávala čas ani kazatelům k vyučování, ani osloveným k vnitřnímu přijetí toho, čemu naslouchali, měla předcházet vojenská porážka Sasů.“⁷⁴

Během královy nepřítomnosti v Sasku se zde opět rozmohly nepokoje. I když zde bylo již mnoho Sasů pokřtěno a vystavěno mnoho kostelů, stále zde byli Saští rebelové, kteří se bouřili. I přesto, že se již zdánlivě podrobili a slíbili králi poslušnost, stejně svůj slib nedodrželi.⁷⁵ Nejvýznamnější osobou byl bezpochyby saský vůdce Widukind. Pocházel z oblasti na střední Vezeře a patřil k nejvznešenějším Vestfálcům. Od

⁷¹ HÄGERMANN, Dieter. *Karel Veliký: Vládce Západu*, s. 98.

⁷² EINHART. *The Life of Charlemagne*, s. 30.

⁷³ Tamtéž, s. 32.

⁷⁴ HÄGERMANN, Dieter. *Karel Veliký: Vládce Západu*, s. 118.

⁷⁵ EINHART. *The Life of Charlemagne*, s. 32

roku 778 se stal hlavním vůdcem v čele odporu proti Frankům. Když se Karel vrátil do Saska, jeho převaha byla tak veliká, že jen těžko mu mohla saská armáda vzdorovat. Přesto se Widukindovi jako vůdci odporu stále dařilo Frankům znepríjemňovat život. Sasové zničili Karlsburg a za neustálého plenění, ničení, vraždění a pálení kostelů táhli na Rýn. Velké povstání, které mělo svou základnu u Vezery podél pohoří Suntel, dosáhlo značného vítězství. Netušili ovšem, jaký hrozivý to bude mít důsledek. V říšských análech se nachází tato zpráva: „Když to pan král Karel uslyšel, pospíšil s Franky, které v největším spěchu shromáždil, na ta místa, kde se řeka Aller vlévá do Vezery. Sasové se tam dostavili a opět se podrobili moci uvedeného pana krále a vydali mu v počtu 4500 pachatele, kteří zejména ono povstání rozpoutali, aby je dal popravit. Tak se také stalo, pouze Widukind uprchl k Normanům.“⁷⁶ Toto se událo roku 782. Poté roku 785 stanul Karel veliký tváří v tvář svému úhlavnímu nepříteli. Widukind se mu vzdal. Z dobré vůle ho Karel nechal žít. Na to byl nucen se nechat pokřtít. Karel Veliký se stal jeho kmotrem.⁷⁷ „Sasové se vzdali uctívání démonů a rituálů svých předků. Sasové a Frankové se stali jedním národem“⁷⁸.

2.6 Výprava do Španělska

„ Uprostřed mohutného a téměř nepřetržitého boje se Sasy, pochodoval Karel, v čele všech sil co nashromáždil, přes Pyreneje do Španěl. Po překročení Pyrenejí se mu otevíraly brány všech měst, která se chystal napadnout, všechna se mu vzdala.“⁷⁹

Roku 777 se král nacházel v Paderbornu, kde řešil saskou otázku. Přijal zde Španělskou delegaci Saracénů, kteří ho

⁷⁶ HÄGERMANN, Dieter. *Karel Veliký: Vládce Západu*, s. 181.

⁷⁷ MCKITTERICK, Rosamond. *Charlemagne: The Formation of a European Identity*. Cambridge University Press, 2008.

⁷⁸ EINHART. *The Life of Charlemagne*, s. 32.

⁷⁹ Tamtéž, s. 33.

žádali o pomoc. V jejich čele byl Ibn al-Arabím.⁸⁰ Zdroj z kláštera v Métách tvrdí, že to byli křesťané, kdo žádal o pomoc proti utiskovatelům Saracénům. Říšské anály tvrdí, že když Sulejman al-Arabí⁸¹ navštívil franského krále, zcela se mu podřídil a to i se svými městy⁸², Barcelonou a Geronou. V této době nebyly poměry na Pyrenejském poloostrově zrovna klidné⁸³. K roku 778 je psáno: „Tenkrát získal Karel, když jej uvedení Saracéni přemluvili, naději na zisk několika měst ve Španělsku, shromáždil vojsko a vydal se na cestu.“⁸⁴ Mimo jiné vidina zisku části severního Španělska až k řece Ebro dávala naději na další šíření křesťanství, stejně jako na lepší kontrolu Basků po obou stranách Pyrenejí. Válečná výprava do Španěl ovšem skrývala velké nebezpečí. Ačkoli Arabové byli těmi, kdo žádali o pomoc, nedalo se věřit ani jim ani věrohodnosti jejich nabídky. O Velikonocích roku 778 je doložena Karlova a Hildegardina (v té době byla opět těhotná) přítomnost ve fald Chasseneuil nedaleko Poitiers.⁸⁵ Kvůli stupni těhotenství a náročnosti cesty ji zde zanechal a ona mu porodila dva syny. Tito synové byli Ludvík⁸⁶ a Lothar.

Roku 778 překročil s vojskem Pyreneje, aniž by jižně od Garonny pocítil jakýkoliv odpor. Jeho další cesta vedla nejspíš od St. Jean-Pied-de Port přes průsmyk Ibenuta (Roncesvalles), dále do Pamplony a nakonec do Zaragozy. Tam se setkal s druhou částí vojska, které přitáhlo z Burgundska,

⁸⁰ MCKITTERICK, Rosamond. *Charlemagne: The Formation of a European Identity*.

⁸¹ Také Ibn al-Arabí, Sulejman al-Arabí je pro něho častěji užívané jméno.

⁸² Sulejman al-Arabí byl Wálí - guvernér v Barceloně a Geroně roku 777.

⁸³ „V polovině 8. Století svrhli Abbásovci dynastii Umajjovců, čímž došlo k přesunutí vlády do Bagdádu. Jednomu členu svržené dynastie se podařilo uprchnout a ve španělské Córdobě, tj. na okraji muslimské říše, založit a udržet emirát. Tato říše byla pochopitelně ohrožována chalífy, reconquistou z Asturie, a především povstaleckými provinčními místodržiteli z údolí Ebra a severních oblastí, kteří se ve snaze odstranit vládu Abd ar-Rahmána I. nezastavili ani před spolkem s "nevěřícími".“ Podle HÄGERMANN, Dieter. *Karel Veliký: Vládce Západu*, s. 132

⁸⁴ Tamtéž.

⁸⁵ HÄGERMANN, Dieter. *Karel Veliký: Vládce Západu*.

⁸⁶ Později Ludvík Pobožný - nástupník trůnu.

Austrasie (severovýchodu franské říše), Bavorska⁸⁷, Provence a Septimánie.⁸⁸

Když konečně dorazil do Zaragozy, zjistil, že dohoda mezi ním a al-Arabím se nekoná. Než se Karlovi podařilo dostat se k městu, nastal zde převrat. Obléhání bylo bezúčelné. Nakonec se Frankové rozhodli vrátit se poražení domů. Na zpáteční cestě vyplenili a srovnali se zemí Pamplonu. Einhart jako jediný líčí návrat do vlasti. Jeho svědectví tvrdí, že vojsko se šťastně vrátilo domů, bez větších ztrát. Jen na cestě zpět přepadli zadní voj Baskové. Podařilo se jim zatlačit Franky do údolí a tam je pobili do jednoho. Vzali jim všechny zásoby a zavazadla. Jejich výhodou byla lehká zbroj a znalost místního terénu, tak jak se rychle objevili, tak také zmizeli. Padli zde významní Frankové jako např. královský stolník Eggihard, falckrabě Anselm a mnozí další.⁸⁹ Ještě jednu menší bitvu je třeba zmínit, a to boj u průsmyku Roncesvalles v níž našel smrt markrabě Roland. O této události máme dobré svědectví v dochované starofrancouzské písni o *Rolandovi* (Chanson de Roland, 1140),⁹⁰ a středohornoněmecké *Rolandslied des Pfaffen Konrad* (1170).⁹¹

Nešťastné dobrodružství tedy skončilo smutnou porážkou a Karlova pověst vojevůdce byla poškozena. Dá se říci, že celá cesta skončila katastrofou pro Karlův mýtus. Jak se s tímto nezdarem Karel vyrovnal, není známo.

2.7 Střet s Bretaňci a Beneventány

„Karel si také podmanil Bretaňce, kteří žili na pobřeží moře, v nejzápadnější části Galie. Když mu odmítli

⁸⁷ Díky účasti Bavorska na tažení je zřejmé, že vztahy s bavorským vévodou Tassilem, musely být v této době dobré.

⁸⁸ HÄGERMANN, Dieter. *Karel Veliký: Vládce Západu*.

⁸⁹ EINHART. *The Life of Charlemagne*.

⁹⁰ MCKITTERICK, Rosamond. *Charlemagne: The Formation of a European Identity*.

⁹¹ HÄGERMANN, Dieter. *Karel Veliký: Vládce Západu*.

poslušnost, poslal proti nim armádu a nutil je, aby vydali rukojmí a donutil je slíbit, že budou plnit jeho příkazy.“⁹²

Na západě Francie došlo tehdy ke střetnutí s obyvateli oblasti, která se jen stěží smiřovala s franskou nadvládou. Toto povstání propuklo mezi lidem, žijícími v nejseverozápadnějším cípu Galie, nazývaným se Bretaňci. Po Velikonocích roku 786 poslal Karel do části Galie výpravu, aby si Bretaňce podmanil. Poté roku 787 sám osobně vytáhl s vojskem do Capui v Kampánii. Zde nedošlo ani ke sporu. Vůdce tohoto národa Aragis poslal své dva syny Rumolda a Grimolda s dary pro Karla a se vzkazem, aby je přijal jako rukojmí. Složil Karlovi slib poslušnosti za sebe i svůj národ.⁹³ Do povstaleckých oblastí k tzv. Bretaňcům poslal Karel také výpravu. Do čela této výpravy postavil král svého senešala⁹⁴ Audulfa. Ten brzy došel vítězství a odpor zde zlomil, i přes obtíže, kterým musel čelit. Bretaňci se totiž ukryli mezi bažiny a mezi lesy, aby znemožnili přístup franského jezdeckta. Stále však, i po pokoření, odmítali platit tribut. Během let 791 a 800 došlo znovu k povstání, které bylo definitivně potlačeno roku 811 a tím i ustáleno placení tributu.⁹⁵

2.8 Tassilo a bavorské tažení

„V tento čas vypukla i válka s Bavorskem, která brzy došla svého konce. To vše kvůli aroganci a bláznovství vévody Tassila.“⁹⁶

Během několika let vlády si Tassilo⁹⁷ upevňoval své postavení. Jeho nejvýznamnějším činem bylo vítězství nad

⁹² EINHART. *The Life of Charlemagne*, s. 34.

⁹³ Tamtéž.

⁹⁴ Z lat. senescalculus - nejstarší sluha. Dá se říci, že senešalové nahradili majordomy.

⁹⁵ HÄGERMANN, Dieter. *Karel Veliký: Vládce Západu*.

⁹⁶ EINHART. *The Life of Charlemagne*, s. 35.

⁹⁷ Byl královým bratrancem a pocházel ze staré královské šlechty, které příslušel vévodský titul. Za manželku měl dceru krále Desideria, Liutpergu.

Korutanci (771) a jejich evangelizace. Ačkoli se dá o Bavorsku hovořit jako o téměř autonomním zřízení, bylo bezpochyby, jak ukazuje historie, přeci jen podřízeno franskému králi. Dá se tak usuzovat z tvrzení, že když se Tassilo zúčastnil říšského shromáždění ve Wormsu, „předal Karlovi cenné dary⁹⁸ a po rozmluvě obdržel povolení k návratu do svého vévodství.“⁹⁹ Zde je patrný rozdíl významu moci královské a vévodské, který dříve či později musel „nově definovat také jejich ‚státoprávní poměr‘.“¹⁰⁰

Einhart o válce, která následně započala, hovoří takto: „Tato válka vznikla z popudu Tassilovi manželky, dcery krále Desideria. Chtěla se tak s pomocí manžela pomstít za otcovo vyhnanství. Tassilo se na její naléhání spojil s Huny, východními sousedy Bavorů. 787 se Karel se svým velkým vojskem vydal k řece Lechu, která odděluje Alemanii od Bavorska. Nakonec se bez větších problémů Karlovi vzdal a slíbil mu věrnost. Dokonce mu dal jako rukojmí svého syna Theoda. Tak tato válka, která mohla být vedena velmi dlouho, rychle skončila. 788 byl Tassilo povolán ke králi a nikdy se již nesměl vrátit do své země. Vláda provincie, kterou zpravoval, nebyla nadále podřízena vévodovi, ale hrabatům“.¹⁰¹

2.9 Válka se Slovany

Ke slovanským vpádům do Durynska došlo již roku 786. Tím bylo zapotřebí začít řešit otázku zajištění hranic vůči postupu polabských a pobaltských Slovanů.

Tato konkrétní válka byla vedena proti slovanskému kmenu, který byl franky nazýván Veleti. Příčina války byla neustálá vzpurnost Slovanů, kteří i přes varování neustále napadali spojence Franků. Einhart říká, že neustále napadali své

Byl v čele země, která se za jeho vlády stala významným místem výstavby kostelů a klášterů, a byla významná svou misijní činností.

⁹⁸ Obdarování cennými dary znamenalo převahu obdarovaného.

⁹⁹ HÄGERMANN, Dieter. *Karel Veliký: Vládce Západu*, s. 172.

¹⁰⁰ Tamtéž

¹⁰¹ EINHART. *The Life of Charlemagne*, s. 36.

západní sousedy Obodrity¹⁰². Obodritský vůdce Witzan byl spojencem Franků v jejich nejtěžších taženích proti Sasům, Srbům a Frísům. Veletí se do žádného přímého střetu s Franky nedostali. Vzhledem k jejich minimální zbroji, by pro ně střet znamenal jistou porážku. Během jediné výpravy je Karel porazil a pokořil tak, že už mu nekladli odpor a podřídili se mu. Složili franskému králi přísahu, a jak bylo zvykem, dali mu rukojmí. I když napětí mezi sousedy stále pokračovalo, dosáhl Karel částečné pacifikace.¹⁰³

2.10 Válka s Avary¹⁰⁴

Válka s Avary (kteří se také nazývají Hunové) byla vedle války se Sasy Karlovým největším vojenským tažením. Vyžadovala i větší přípravu. Sám Karel vedl první výpravu do Pannonie, kde tehdy Avaři žili, vedení ostatních vložil na bedra svému synovi Pipinovi.¹⁰⁵ Neustálé pohraniční střety zapříčinily nutnost tažení proti tomuto loupeživému národu. 791 opustil Karel Worms a shromáždil vojsko na Dunaji. Jako už dříve, rozdělil své vojsko takticky do dvou částí. Druhou částí byli Bavoři, kteří pluli po Dunaji. Jeden z oddílů byl veden komorníkem Meginfredem a hrabětem Theoderichem. Ti vedli své vojáky po severním břehu, kdežto Karel se svými vojáky pochodoval po jižním. V září oba oddíly dosáhly pohraniční stanice Lorch při řece Enži. Toto první tažení po padesáti dvou dnech úspěšně skončilo.

Dne 23. srpna roku 796 se Pipin se svými vojáky utkal s Avary a velkolepě zvítězil. (796) Sedmého¹⁰⁶ roku tak válka úspěšně skončila. „O tom, kolik bitev bylo v těchto letech

¹⁰² EINHART. *The Life of Charlemagne*, s. 37.

¹⁰³ HÄGERMANN, Dieter. *Karel Veliký: Vládce Západu*.

¹⁰⁴ Též známými jako Hunové

¹⁰⁵ EINHART. *The Life of Charlemagne*, s. 38.

¹⁰⁶ Podle říšských pramenů po 12 letech.

svedeno, kolik krve bylo prolito, svědčí naprosté vylidnění Pannonie a poušť namísto Khanova sídla.“¹⁰⁷

V téhle válce zahynulo mnoho urozených Hunů a s nimi i jejich sláva. Získaná kořist byla veliká, žádná válka dosud nepřinesla Frankům tolik bohatství. Výrazně tak posílila význam Franků. I když byli původně Hunové pokládáni za chudé, v Khanově paláci bylo nalezeno mnoho zlata a stříbra, které ukořistili v bitvách. V tomto případě se dá říci, že Frankové jejich majetek získali právem, když Hunové oloupili jiné národy.¹⁰⁸

Tímto mohla započít realizace králových ušlechtilých cílů.

2.11 Válka s Normany

Poslední válkou byla válka s Normany, kteří se též nazývali Dánové. Byli velmi zdatní mořeplavci. Zprvu se živili jako piráti a poté začali napadat galské a germánské pobřeží. Začínali se pomalu objevovat až na dolních tocích řek jako byl Rýn, Šelda, Seina, Maasa a Loira. Karel na základě tohoto ohrožení vydal příkaz, aby na řekách začaly být budovány lodě¹⁰⁹. Jejich král Gottfried chtěl dobýt celou Germánii a na Sasko a Frísko pohlížel jako na své provincie. Obodrity, své sousedy, si již podmanil a donutil je platit daň. Vyhrožoval také obléháním Cách, kde v té době sídlil Karel. V čemž mu zabránila jeho náhlá smrt, když byl roku 810 zabit svým pobočníkem. To znamenalo rychlý konec započaté války.

¹⁰⁷ EINHART. *The Life of Charlemagne*, s. 38.

¹⁰⁸ EINHART. *The Life of Charlemagne*, s. 38.

¹⁰⁹ Nakonec bylo franské království za Karlovy vlády stejně bez loďstva.

3. Karel Veliký císařem

„Když uskutečnil svou poslední cestu (do Říma), měl v dohledu i jiné cíle (než navštívit hrob sv. Petra a pomodlit se u něj). Římané způsobili papeži Lvovi III. mnoho zranění, vyrvali mu oči a usekli jazyk, takže byl donucen obrátit se na krále o pomoc.“¹¹⁰

V dubnu roku 799 došlo ke spiknutí v nejbližším papežově okolí. Lev III. byl napaden skupinou lidí v čele se synovcem bývalého papeže, Paschalem¹¹¹. Měl být zmrzačen, ale podařilo se mu uprchnout ke králi. Některé prameny naopak tvrdí, že byl nejdříve oslepen a ponechán osudu na ulici „avšak zjišťujíc, že nebyl učiněn žádný okamžitý pokus o jeho záchranu, vrátili se, odtáhli jej do kostela, znovu rozsekli jeho tvář, pokryli jej ranami a nechali jej polomrtvého a oroseného vlastní krví přímo před samotným oltářem.“¹¹² Papež předstoupil před Karla v Padebornu a žádal ho o pomoc. Karel se rozhodl tuto záležitost vyšetřit. Spiklenci mezi tím poslali králi list, ve kterém obvinili papeže (údajně ho obvinili ze simonie). Načež vyslal král do Říma své legáty, ať prošetří tato obvinění, promluví s žalobci a srovnají výpovědi obou stran. Aby se dala tato záležitost náležitě vyřešit, musel se vydat Karel do Říma osobně. Dne 1. prosince roku 800 se král začal tímto problémem zabírat. Svolal tribunál do svatopetrského chrámu, ve kterém se měla vyšetřit obvinění vznešená proti papeži. Rozhodující slovo měl sám Karel. Tak se stalo, že bylo rozhodnuto, že papeže nesmí nikdo soudit. Papež se tedy ze své svobodné vůle očistil od vznešených obvinění sám.

Až do dne 23. prosince, tedy tři týdny, trvalo, než papež vystoupil s přísežnou formulí. Tuto očišťující přísahu pronesl

¹¹⁰ EINHART. *The Life of Charlemagne*, s. 56

¹¹¹ MANN, *The Lives of the Popes in the Early Middle Ages*. London, 1902, s. 18. Dostupné z

<https://archive.org/stream/livesofpopesine02mannuoft#page/18/mode/2up>

¹¹² Tamtéž, s. 22.

na kazatelně svatopetrského kostela a před shromážděním a hrobem sv. Petra: „Je známo, nejdražší bratři, že proti mně vystoupili zlí lidé, chtěli mě zmrzačit a navršili vůči mně těžká obvinění. K vyšetření této záležitosti přišel do tohoto města nejmilostivější a nejjasnější král Karel se svými biskupy a magnáty. Prohlašuji proto, aniž jsem někým souzen nebo nucen, ze své svobodné vůli a ve vaší přítomnosti před Bohem, jenž zná mé svědomí, a před svatým knížetem apoštolů Petrem, v jehož kostele se nacházíme, že jsem prost oněch zločinů, jež mně oni kladou za vinu, které jsem však ani neprovedl, ani nechtěl provést. K tomu mně budiž svědkem Bůh, před jehož soud přijdeme a před jehož tváří stojíme. To činím ze své svobodné vůle, abych vyvrátil každé podezření, a ne proto, že by to tak stálo v církevních zákonech nebo že bych tím chtěl svým nástupcům či našim bratřím a spolubiskupům stanovit precedens či nějaké pravidlo.“¹¹³

Lev se tedy očistil a v předvečer Božího hodu vánočního, přišli ke králi dva mniši z kláštera sv. Sebase v Olbergu, a dali mu darem klíče od svatého hrobu, Sionu a Kalvárie a prapor města Jeruzaléma. Na druhý den proběhla Karlova korunovace císařem. O této události máme zprávy hned v několika pramenech. Je nutné je zmínit, protože se svým zaznamenáním liší. Také se z nich můžeme dozvědět o příčinách a následcích korunovace. První z těchto pramenů je papežská kniha¹¹⁴. Podle ní měl Karel, i se svými dětmi, po této korunovací přinést na hrob sv. Petra četné dary a položit na něj liturgické předměty, zlatou korunu s drahokamy a patěnu na

¹¹³ Citováno podle HÄGERMANN, Dieter. *Karel Veliký: Vládce Západu*, s. 350.

¹¹⁴ Tamtéž. „Poté [po Lvově očišťující přísaze] se opět všichni, když nadešel den narození Krista, shromáždili ve jmenované bazilice svatého apoštola Petra. A pak jej [Karla] vlastnoručně korunoval ctihodný a velebný papež nanejvýš drahocennou korunou. A všichni věrní Římané, kteří viděli, jak velká byla jeho ochrana a láska ke svaté římské církvi a jejímu vikáři, volali společně povýšeným hlasem, na pokyn Boha a božského klíčníka nebeské říše: „Ať žije a vítězí Karel, nejzbožnější Augustus, Bohem korunovaný, velký a mírotvorný imperátor.“ Před svatým hrobem blahoslaveného Petra třikrát vzývali četné světce a přede všemi byl král dosazen jako imperátor Římanů. Následně pomazal nejsvětější biskup a papež Karla, králova znamenitého syna, o tomto dni narození našeho Pána Ježíše Krista, na krále.“

níž bylo vyryto jméno Karel. Dalším pramenem jsou říšské anály¹¹⁵, které, se až na chybějící informaci o korunovaci Karlova syna a přidáním papežova pokleknutí, neliší od papežské knihy. Protikladem k těmto zprávám je jednoznačně výpověď opata Rychbota v lorschských análech. Liší se i v tom, že je dána do širšího kontextu a uvádí důvod královy korunovace.¹¹⁶ V neposlední řadě sem musíme zahrnout i Einhartovu zprávu. Ten tvrdí, že se král vydal do Říma čistě se záměrem urovnat papežskou záležitost. Zpočátku prý císařský titul odmítal, a kdyby věděl, co se papež chystá udělat, nikdy by do kostela nevstoupil. Nesnášenlivost ostatních (císařů východořímské říše), kteří s nelibostí hleděli, jak přijal nový titul, prý nesl velmi trpělivě a nakonec si je všechny naklonil na svou stranu svou „velkomyslností, jíž nad nimi vynikal.“¹¹⁷ Negativní postoj východu mohl způsobit jejich strach z možného pokusu o rozšíření Karlova panství o jejich území. Karel však usiloval jen o to, aby ho uznali jako právoplatného císaře.

Jisté ovšem je, když dáme dohromady tyto prameny, že ačkoliv je nejasné, jestli mezi Karlem a Lvem byla uzavřena dohoda o korunovaci už v Paderbornu, překvapen jí král rozhodně nebyl.

¹¹⁵ Citováno podle HÄGERMANN, Dieter. *Karel Veliký: Vládce Západu*, s. 350. „O tomto nejsvětějším dni narození Páně, když král při mši povstal před hrobem svatého Petra od modlitby, posadil mu papež Lev korunu na hlavu a všechen římský lid volal: ‚Ať žije a vítězí vznešený Karel, od Boha korunovaný a mírotvorný imperátor Římanů.‘ Po laudes před králem - jak bývalo zvykem za starých císařů - apoštolský pán padl na kolena, a poté, co se král vzdal jména patricius, byl nazván imperátorem a Augustem.“

¹¹⁶ Tamtéž. „A protože tenkrát u Řeků císařská hodnost přestala [to znamená, že nebyla obsazena], zdálo se jak papeži Lvů, tak všem svatým otcům, kteří se na tomto koncilu shromáždili, i ostatnímu lidu správným, aby onoho Karla, krále Franků, nazvali císařem, jenž drží onen Řím, kde bývalo sídlo císařů, jakož i ostatní místa, která spravoval v Itálii či v Galii nebo v Germánii; a protože Bůh podřídil všechna tato místa jeho moci, zdálo se proto správné, aby on s pomocí boží a na přání lidu měl ono jméno. Tuto jejich prosbu nechtěl král odmítnout, nýbrž se ve vší pokoře podrobil Bohu, přijal na přání kněží a všeho křesťanského lidu v den narození našeho Pána Ježíše Krista toto jméno imperátora s požehnáním pana papeže Lva III. A zde přivedl přede všemi ostatními onu svatou římskou církev od sváru, který v ní byl, opět k míru a svornosti.“

¹¹⁷ EINHART. *The Life of Charlemagne*, s. 56.

Jedna záležitost však po těchto slavných dnech musela být dořešena. A to, „co učinit se spiklenci?“ Nakonec byli odsouzeni k smrti. Avšak - díky papežově zásahu, byl ušetřen jejich život. Byli posláni do vyhnanství a po Lvově smrti se dokonce mohli navrátit. Je tedy zřejmé, že Karel i s titulem císaře nezasahoval plně do záležitostí Říma, ani právních poměrů v „Patrimonium Petri“. Chránil však papeže a pořádek, který tu byl zaveden.

Podstatné je doplnit, jaký byl tedy Karlův titul. Bylo by na místě předpokládat, že vytvoří z „patricius Romanorum“ titul „imperator Romanorum“. Avšak Karel si vybral výmluvný a obsáhlejší titul: „Karolus serenissimus augustus a Deo coronatus magnus pacificus imperator Romanum imperium gubernans qui et per misericordiam dei rex Francorum atque Langobardorum“.

Od této chvíle šlo císařství s papežstvím ruku v ruce. Samozřejmě až do chvíle, kdy započal boj o investituru (tj. 11. století), což se nově zvoleného císaře Karla přímo netýkalo.¹¹⁸

Po své korunovaci se zaměřoval obzvláště na vnitřní politiku svého království. Inspirací mu byli starozákonní králové, jako byl Šalamoun, David a Jošiáš. Zároveň byl ovlivněn římskými císaři, podle nichž převzal i titul (ovšem s omezením na západní Evropu). Poslední léta vlády se zaměřoval na povznesení svého lidu, aby mohl před Bohem stanout čistý svým jednáním. Má se za to, že věřil, že Bůh nesoudí jen jeho činy, ale také ho činí zodpovědným za skutky jeho poddaných. Snažil se vytvořit společnost, která by se bez výjimky řídila zákonem a křesťanskými zásadami. Při budování státu se řídil křesťanskou etikou a dával důraz na péči a ochranu slabých, sirotků a vdov. Jeho příklad sloužil vždy za vzor panovnického jednání. Veškeré jeho neúspěchy nezastínily dobrý úmysl, s kterým jednal.

¹¹⁸ HÄGERMANN, Dieter. *Karel Veliký: Vládce Západu*.

4. Karlův soukromý život

„Takto tedy Karel bránil, rozšiřoval a stejně tak zkrášloval své království, jak jest dobře známo. Tady mi dovoluji vyjádřit můj obdiv nad jeho skvělými vlastnostmi a jeho mimořádnou stálostí ve štěstí i neštěstí. Nyní budu bezodkladně pokračovat, abych předal podrobnosti o jeho osobním a rodinném životě.“¹¹⁹

Ačkoli je Einhart bezpochyby hlavním zdrojem informací o Karlově soukromém životě, je třeba, vzhledem k jeho snaze popsat panovníka v dokonalém světle, občas sáhnout i po jiných objektivnějších zdrojích.

4.1 Narození krále

Einhartova biografie *Vita Caroli* nesplňuje jedno podstatné očekávání, jež je zpravidla nedílnou součástí životopisu, a to zprávu o datu a místě narození¹²⁰ jeho milovaného panovníka. Tradičně se tak rok jeho narození odvozoval od Karlova věku v době smrti (podle Einharta), který je uveden jen přibližně. Einhart uvádí, že Karel zemřel v 72. roce svého života¹²¹. V biografii je též uveden i cášský epitaf, který byl napsán na pozlacenou desku nad Karlovým hrobem (bohužel se nedochoval) na níž bylo napsáno „sedmdesátník - což se dá vyložit jako muž kolem sedmdesáti let“¹²². Den narození se v žádném tomto prameni neuvádí. Jak bylo již zmíněno, dlouhou dobu se mělo za to, že

¹¹⁹ EINHART. *The Life of Charlemagne*, s. 45.

¹²⁰ Zmínku o místě jeho narození lze najít v: OTTO, Jan. *Ottův slovník naučný: Ilustrovaná encyklopedie obecných vědomostí*. Vol. 13. Praha 1989, s. 1028.

„Rodištěm jeho vydává se nejméně 8 míst: Paříž, Cáchy, Lutich, Worms, Ingelheim, zámek Karlsberg nad jezerem Wurmským, Reismuhle poblíže Weihestaphanu v Bavořích, Cross - Wangel nad Unstrutou, a dvě krajů: Lutišsko a Brabantsko. Snad se narodil v Heristalu.“

¹²¹ EINHART. *The Life of Charlemagne*, s. 59.

¹²² PETR, Lubomír. *Konec Karla Velikého a jeho hrob*. ČKD, 1901/7, s. 413-426. Dostupné z

<http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=426>

rokem narození je rok 742, odvozený od sedmdesáti dvou let a roku úmrtí, jež je zařazen k roku 814. Ve hře byl i nakrátko rok 747. Nyní se definitivně ustálilo, že rokem narození krále je rok 748. Když se mělo za to, že Karlovo narození je spojeno s rokem 742, nastal zde nemalý problém, a to ten, že pokud by toto datum bylo správné, znamenalo by to jeho nemanželské početí i narození. Pipin, Karlův otec, a Bertrada, Karlova matka, byli oddáni až roku 744. Na přelomu 19. a 20. století to byl pro tehdejší badatelskou generaci nesmírný morální problém, tím pádem ho museli vyřešit. A to ne úplně šťastným počinem. Toto řešení bylo vybudováno na základě pomoci „fiktivního právního institutu ‚Friedelehe‘ jako domněle druhé legální germánsko-franské formy manželského svazku.“¹²³

Tuto záhadu s datem Karlova narození vyjasnil ve 20. století výzkum Karla Ferdinanda Wenera¹²⁴ a Matthiase Bechera. „Oba poukázali na novověkou redakci (z 16. století) jednoho důvěryhodného raně středověkého analistického díla. V něm je k roku 747 přičiněn dodatek: "eo ipso anno fuit natus Karolus rex" (v tomto roce se narodil král Karel)"¹²⁵. Stejně tak jako narození Karla, oznamuje tento pramen narození bratra Karlomana. Nikdy nebylo pochyb o jeho důvěryhodnosti. Ovšem z objektivního hlediska není ani rok 747 zcela zárukou. „Druhý duben - z jiných pramenů zaručeně správný den Karlova narození - připadl toho roku na Boží hod velikonoční. Kdo by mohl uvěřit, že v Karlově rodině i u něho samotného, jakož i v bezprostředně následujících generacích by bývalo mohlo upadnout v zapomenutí toto božské znamení, dané vyvolením nejsvětějšího dne křesťanstva, dne vzkříšení Páně.“¹²⁶ Počátek

¹²³ HÄGERMANN, Dieter. *Karel Veliký: Vládce Západu*, s. 29.

Pozn. překl. „Termín "Friedelehe", do češtiny nepřeložitelný, znamená sňatek bez církevního obřadu, jemuž předchází souhlas muže a ženy, aniž by muž vyžadoval poručenské právo nad ženou. Docházelo k němu např. tehdy, pokud byli oba partneři stavovsky nerovnorodí.“

¹²⁴ Tamtéž. Podle Karl Ferdinand Werner, „La date de naissance de Charlemagne“, Bulletin de la Société nationale des Antiquaires de France, Paris 1972, s. 116-14.

¹²⁵ HÄGERMANN, Dieter. *Karel Veliký: Vládce Západu*, s. 30

¹²⁶ Tamtéž.

roku 748 a Velikonoce, jak lze s jistotou říci, připadly datu 21. dubna, takže Karlovo narození, když počítáme s datem 2. dubna, bylo ještě roku 747 (který podle dnešního kalendáře končil 20. dubnem). Pro tento rok, jako datum Karlova narození, hovoří více faktorů. Jedním z důkazů je, že „Karlův otec Pipin pověřil Karla dne 20. června roku 760 ve verberijské falci ochranou kláštera St. Calais“.¹²⁷ Z čehož vyplývá, že „následník trůnu k tomuto datu musel dosáhnout 12 let, a tím úřední svéprávnosti, aby mohl jednat do určité míry samostatně, i když s otcovým pověřením“¹²⁸. Jako další důkaz nám může posloužit pozdější zápis o přenesení ostatků sv. Germana do po něm nazvaném klášteru Saint Germain des Prés v Paříži. V této zprávě se dozvídáme o přítomnosti Pipina i jeho mladšího syna Karlomana. Za ojedinělou věc zde můžeme považovat to, že Karel zde sám promlouvá¹²⁹. Je uvedeno, že při této události mu bylo pouhých sedm let. Přenesení ostatků se datuje ke dni 25. července. K tomuto dni je připojena zmínka, že se jedná o rok po „pamětihodné návštěvě Štěpána II., který navštívil franskou říši roku 754.“ Tím pádem můžeme přenos svatých ostatků přiřadit k roku 755. Z toho nám vyplývá, že když Karlovi bylo sedm let, musel se bezpodmínečně narodit 747.

4.2 Karel jako otec a manžel

Jak již bylo naznačeno výše, hlavním průvodcem Karlovým životem je jednoznačně Einhart. Jeho rodinnému životu věnuje dokonce dvě kapitoly¹³⁰ a i v jiných částech jeho díla se s ním setkáváme. Podle jeho slov byl Karel nejen dobrý otec a

¹²⁷ HÄGERMANN, Dieter. *Karel Veliký: Vládce Západu*, s. 31

¹²⁸ Tamtéž.

¹²⁹ Tamtéž. „Tuto vzácnou zkušenost, podporovanou ústní tradicí a založenou samotným Karlem, lze chápat i jako svědectví o jeho otevřeném a vřelém charakteru; humorně líčí, jak při přemístování světcových ostatků ztratil svůj první zub, když nerozvážně skočil do nového hrobu uctívaného pařížského biskupa.“

¹³⁰ XVIII. Private life, XIX. Private life (continued). EINHART. *The Life of Charlemagne*, s. 45 - 47.

manžel, ale měl ve velké úctě i svou matku a snášel i svého bratra, který mu činil jen příkoří.

Jeho první ženou a matkou jeho prvorozeného syna Pipina byla Himiltruda, jak už bylo uvedeno v kapitole 2.1 v souvislosti s rivalitou mezi bratry. Ovšem co se dále dělo s Karlovým synem Pipinem je nyní třeba zmínit. Einhart ho popisuje takto: „měl překrásnou tvář, ale tělo poznamenáno hrbem.“¹³¹ Byl zbaven dědického nároku ve prospěch svých nevlastních sourozenců. Dokonce vznešené jméno Pipin přijal jeho mladší bratr. Donucen žít ve stínu svých sourozenců roku 792 se rozhodl přidat se ke spiknutí proti králi a jeho potomkům „tak jako Abímelek za časů izraelských soudců, který usmrtil své bratry a vládl místo svého otce, zlovolně, a ne dlouho“¹³² (podle lorschských análů). Einhart dokonce připisuje možné Pipinovo vzepření Karlově manželce Fastradě. Ale to není nijak podloženo. Pipin a strůjci povstání byli zatčeni a souzeni. I když vzpoura proti majestátu byl hrdelní zločin, Pipin byl poslán do rodinného kláštera Prum. Podrobil se tonzuře a stal se mnichem. Roku 811 zemřel.

Další Karlovo manželství bylo s dcerou krále Desideria a je zmíněno v kapitole 2.2. Nikdo neví, proč tuto langobardskou princeznu zapudil. Byli manželé jen rok a potomků se nedočkali. Kvůli této události došlo mezi ním a jeho matkou k velikým neshodám. Dá se říci, že její vliv tím klesl na minimum. Do té doby byla velmi politicky činná.

Jeho další ženou byla Hildegarda. Dá se tvrdit, že byla jeho nejvýznamnější ženou. Tato královna, jež mu byla dána ve svých čtrnácti letech, s ním byla dlouhých dvanáct let (možná déle) a za tu dobu mu porodila devět potomků. Účastnila se většiny jeho tažení i ve svém pokročilém těhotenství. Během této nelehké doby se stala matkou jeho čtyř synů a pěti děvčat. Z toho tři synové byli legitimními nástupci - Karel,

¹³¹ EINHART. *The Life of Charlemagne*, s. 48.

¹³² HÄGERMANN, Dieter. *Karel Veliký: Vládce Západu*, s. 271.

Ludvík a Pipin (původně Karloman). Einhard zmiňuje ještě tři dcery Hruodrudu, Berthu a Giselu.¹³³ Tato jeho oddaná a milovaná žena zemřela dne 30. dubna roku 783 ve věku pouhých šestadvaceti let. K věčnému odpočinku byla uložena v St. Arnulf u Met. Tentýž rok následně zemřela i jeho matka, která byla uložena vedle svého manžela St. Denis. Hildegarda byla jeho jedinou manželkou, jež mu dala dědice.

Další jeho chotí se stala Fastrada, dcera franského hraběte Radolfa. O této králově svatbě toho víme jen málo. Nicméně je zřejmé, i z Einhartova vyprávění, že tato královna nebyla moc populární. Necestovala s králem na jeho výpravy, ale starala se o vnitřní záležitosti. Toto víme díky jejich korespondenci. Jejich dvě dcery se jmenovaly Theodrada a Hiltruda. Tato Karlova manželka byla zřejmě delší dobu nemocná a nakonec 10. srpna roku 794 ve Frankfurtu zemřela. Byla pohřbena v klášteře St. Alban u Mohuče.

Poslední legitimní manželkou byla podle Einharda Liutgarda, která byla bezdětná. Důvod tohoto sňatku byl neznámý, snad aby místo svých konkubín mohl před papežem vystoupit s manželkou. Po její brzké smrti měl už Karel jen namísto královen společnice. Ty mu porodily tři syny a jednu dceru (Drogo, Hugo, Theoderich, Adaltrud). V některých pramenech se objevuje jako poslední manželka Regina, kterou ovšem Einhard označil jen jako jednu z žen, s kterými pak Karel žil.

Jeho výchova spočívala ve vzdělání jeho dětí. Učil je svobodným uměním, kterým sám věnoval pozornost. Jak jen to bylo možné, učil je uměním Franků. Chlapce učil umění jezdeckví¹³⁴, jež bylo Frankům tak blízké. Dále je učil umění boje a lovu. Dívky byly učeny praktickým věcem, jako umění šití, tedy spíše předení přeslicí a vřetenem. Aby nezhálely, nutil je činit samé ušlechtilé věci. Před svou smrtí ztratil

¹³³ EINHART. *The Life of Charlemagne*, s. 46.

¹³⁴ „Horsemanship“ toto slovo je přeložitelné jako „jezdeckví“. Zahrnuje nejen ježdění na koni, ale i obecné zacházení s těmito zvířaty a umění boje na jejich hřbetě.

své dva syny a jednu dceru, Karla, který byl nejstarší, Pipina, kterého učinil králem Itálie a nejstarší dceru Hruodrudu (ta byla zaslíbena Konstantinovi císaři Řecka). Svá vnoučata, jež měl po Pipinovi, vychovával jako své vlastní děti. Karel velmi špatně snášel smrt svých dětí. Vždy byl velmi zarmoucen a neubráníl se slzám. Stejně tak jako svou rodinu oplakal i smrt papeže Hadriána, jako by mu zemřel vlastní bratr, či syn. Tak moc je všechny miloval. Karel byl od přírody nesmírně přátelský ke každému, kdo mu k tomu dal příležitost. Vždy když byl doma, neopomněl se věnovat svým dětem a nikdy bez nich nejedl. Když se projížděl panstvím, bral sebou i své syny, kteří jeli vedle něho a své dcery, které je v těsném zástupu následovaly. Svým dcerám zajišťoval nejvyšší možnou stráž, aby chránil jejich bezpečí. Své dcery tak miloval, že je chtěl mít až do své smrti nablízku. Neprovdal je za žádného franského velmože ani cizího vladaře.¹³⁵

I přes veškeré fámy, kterým se ani tak mocný vladař nevyhne, byl Karel dokonalým otcem a milovaným manželem. Je jisté, že o svou rodinu vždy velmi pečoval a na jejich dobru a bezpečí mu záleželo nejvíc.

4.3 Popis velkého vladaře

Jelikož je dneska těžké určit, jak asi Karel vypadal, opět musíme věřit jeho popisu ve *Vita Caroli*. Z jeho ostatků je však jisté říci, že šlo o vysokého robustního muže. Ve své době svou velikostí vynikal.

Karel měl statné tělo a byl silný, jeho postava byla vznešená. Byl abnormálně vysoký - jak je dobře známo, měřil sedm svých stop. Jeho horní část hlavy byla kulatá a jeho oči velké a živé. Nos měl trochu dlouhý. Jeho vlasy působily

¹³⁵ EINHART. *The Life of Charlemagne*, s. 47.

vznešeně. Tvář měl usměvavou a veselou. To vše budilo majestátní a vznešený dojem, když seděl nebo stál. Jeho krk byl trochu tlustší a krátký, břicho trochu vypouklé, ale jinak se vyznačoval velkou harmonií své postavy. Chůzi měl přímou, celkové držení jeho těla bylo mužné. Jeho hlas byl jasný, ale ne tak silný, jak by se mohlo na první dojem zdát. Těšil se skvělému zdraví, až na poslední čtyři roky života, kdy trpěl častými horečkami. Ke konci i lehce pokulhával. Nenáviděl lékaře, a tak se řídil tím, co jemu přišlo správné. V jeho stravě převažovalo pečené maso, lékaři mu stále doporučovali přejít na vařené.

V souladu s franskými zvyklostmi, jezdil často na koňském hřbetě a vydával se na lov, to vše byly záležitosti, v kterých Frankové vynikali nad ostatními národy. Často si chodil odpočinout k termálním pramenům a byl vášnivý plavec, nikdo mu v tom nemohl být roven. K tomuto nutil i své syny, velmože, přátelé i tělesnou stráž, takže se občas koupalo najednou i sto a více lidí. Kvůli tomu také vystavěl královský palác v Cáchách, kde pobýval až do své smrti.¹³⁶

Oblékal se velmi tradičně - to znamená, že se odíval do stejného šatu jako jeho předci. Na svém těle nosil lněné triko a lněné spodky. Na tom měl tuniku lemovanou hedvábím. Svá ramena a hrud' v zimě chránil priléhavým pláštěm z vydří nebo kuní¹³⁷ kůže. Přes toto nosil modrý plášť. Meč měl vždy s sebou, připraven tasit. Obvykle nosil meč se zlatým, či stříbrným jílcem a opaskem. Občas nosíval meč zdobený drahými kameny, ale to jen při významných svátcích, nebo když přijímal delegace. Pohrdal cizím oblečením, jakkoli bylo hezké, nikdy se do něj neoděl. Výjimkou byl Řím, kde si dvakrát oblékl římský oděv¹³⁸ a obuv. Poprvé na žádost papeže Hadriána. Podruhé, aby uspokojil papeže Lva, Hadriánova nástupce. Při

¹³⁶ EINHART. *The Life of Charlemagne*, s. 50 - 51.

¹³⁷ „Marten skin“ kuní kůže. Těžko říci, jestli neměl autor na mysli spíše hranostaje - pak by to byl „hermelín“.

¹³⁸ „Roman tunic and chlamys“. Chlamys byl krátký vlněný plášť - jež se nosil v antickém Řecku.

slavnostech nosil vyšívaný oděv a boty posázené vzácnými kameny. Plášť měl sepnutý zlatou sponou a na hlavě měl posazen diadém ze zlata a drahokamů. Ve všedních dnech nosil obyčejný oděv, téměř k nerozeznání od normálních lidí.¹³⁹

Byl střídavý v jídle i pití a opilost netoleroval ani u sebe a svých blízkých. Jídlu se však tak nebránil, často si stěžoval, že půst jeho zdraví škodí. Hostiny pořádal jen zřídka kdy, pouze na důležité svátky, kdy bylo sezváno mnoho hostí.

Jeho jídlo sestávalo ze čtyř chodů, nepočítaje v to pečení, která byla jeho oblíbená. Lovci mu ji nosili přímo na rožni. Během stolování poslouchal hudbu a čtení. Četly se příběhy a skutky dávných časů. Velmi rád měl čtení Augustinova *De civitate dei*. Během jídla si nedovolil více než tři poháry vína. V létě po obědě si vždy dal ovoce, dal si o pohár méně, svlékl se, zul a dvě nebo tři hodiny odpočíval. Měl zvyk během noci čtyřikrát až pětkrát vstát. Zatímco se oblékal a obouval, přijímal audience svých přátel, ale nebylo výjimkou přijímat i hrabata, když bylo nutné něco neprodleně rozsoudit. Svá rozhodnutí vynášel, jakoby seděl na soudní stoličce. Toto nebyl jediný úkon v tento čas. Neodkládal žádnou povinnost, musel se starat i o své záležitosti a dávat pokyny svým poddaným.¹⁴⁰

Karel měl dar plynulého a jasného řečnění, co chtěl vyjádřit, vyjádřil s maximální přesností. Nebyl spokojen, když ovládal pouze svůj rodný jazyk. Dával důraz na studium cizích jazyků. Latinou mluvil jako svým rodným jazykem. Řečtině rozuměl lépe, než byl schopen jí hovořit. Horlivě pěstoval svobodná umění - ti, kteří je učili, se u něho těšili velké vážností. V gramatice byl vzdělán jáhnem Petrem z Pisy, v té době starcem. Dalším jáhnem, který Karla učil, byl Alcuin, který vzdělával v rétorice, dialektice a obzvláště astronomii (učil ho počítat a zkoumat pohyby nebeských těles). Zkoušel se naučit i psát, pro tento účel měl pod polštářem schované

¹³⁹ EINHART. *The Life of Charlemagne*, s. 51 - 52.

¹⁴⁰ EINHART. *The Life of Charlemagne*, s. 52 - 53.

tabulky. Když měl volnou chvíli, učil se psát jednotlivá písmena. Avšak tato činnost byla započata pozdě, než aby si ji osvojil.¹⁴¹ Tvrdě pracoval na zlepšení čtení v kostele a zpívání žalmů, i když byl pak zběhlý v obojím, stejně na veřejnosti nečetl ani nezpíval, pouze potichu a s ostatními.

4.4 Smrt císaře

V posledních letech vlády již Karel nebyl v tak dokonalém zdravotním stavu jako dřív. Jeho láska k masitým pokrmům a náročný život si vyžádaly svou daň. Ke konci života měl často horečky a trpěl podagrou¹⁴². Einhart píše, že jeho brzký skon se dal očekávat. Bylo pro něj prý dokonce mnoho znamení. Jedním z nich bylo zničení mostu přes Rýn u Mohuče. Tento most shořel v květnu roku 813. Jeho délka činila asi 170 metrů, což je na tu dobu mistrovské dílo. Tento unikát lehl popelem během tří hodin. V tomto Einhart spatřoval zlé znamení nadcházejícího neštěstí. Také tvrdí, že během posledních tří let Karlova života, docházelo k častým zatměním slunce a měsíce. Dokonce prý byla i černá skvrna na slunci po celých sedm dní. Jednou, když císař vyjel za rozednění se svou družinou z tábora, uviděli na nebi ohnivou kouli. Ta se na jasném nebi míhala a všichni zvědavě přihlíželi. V tom se Karlův kůň splášil a prudce trh hlavou dolů až císaře odhodil, tak silně, že mu zlomil přezku na plášti a jeho pás s mečem rozbil. Jeho sloužící mu přispěchali na pomoc a museli ho zvednout ze země, aby se postavil. Před tím než spadl, držel v ruce oštěp, který byl odmrštěn do vzdálenosti dvaceti stop od místa, kde Karel ležel. Po této události se začala třást bazilika v Cáchách tak mohutně, že začaly praskat její stěny. Do jejího vršku uhodil blesk, až spadla zlatá ozdoba a byla vržena až na sousední střechu. Na stěně baziliky byl červeným

¹⁴¹ EINHART. *The Life of Charlemagne*, s. 53 - 54.

¹⁴² Dna, lat. *arthritis urica*.

písmem napsán nápis, který oznamoval, kdo ji vybudoval: *Karolus princeps*. Poslední měsíce Karlova života slovo princeps vybledlo natolik, že nešlo téměř přečíst. Ovšem podle Einharta tomu císař nepřikládal důležitost.

S vidinou svého brzkého konce sám roku 813 vložil císařskou korunu na hlavu svého syna Ludvíka. Ještě ten samý rok se odebral do Cách, kde na podzim vyjel ještě na lov. Během zimy dostal velmi silnou horečku. Vyvolanou zřejmě pleuritidou¹⁴³.

Zemřel dne 28. ledna 814 v devět hodin ráno, po pouhých sedmi dnech, kdy ulehl na lůžko, poté co přijal svátosti. Připraven na smrt, odešel ve věku 72 let, po 47 letech vlády¹⁴⁴. Před svou smrtí odrecitoval žalm: „K tobě Hospodine, pozvedám svou duši ...“.¹⁴⁵

Karel se před svou smrtí nevyjádřil, kde chce být pochován. Možné však byla dvě místa: St. Denis, kde by byl po boku svých rodičů, nebo Cáchy, jeho monumentální dílo. Nakonec byly vybrány Cáchy.

Jeho tělo bylo omyto a obstaráno obvyklým způsobem. Jeho ostatky byly téhož dne přeneseny do kostela za velikého nářku všech lidí. Když byl pohřben, byla nad jeho hrob umístěna zlatá deska s nápisem: „ V této hrobce leží tělo Karla Velikého, pravověrného císaře, který velkolepě rozšířil království Franků, vládl šťastně po 47 let. Zemřel ve svých sedmdesáti¹⁴⁶ letech, léta páně 814, dne 28. ledna.“¹⁴⁷

Dvě stě let po Karlově smrti máme zprávu z kroniky novaleské a Ademarovy, že došlo k znesvěcení místa jeho odpočinku. Tato zpráva uvádí, že roku 1000 byl jeho hrob otevřen Ottou III. a jeho dvěma biskupy a Ottou, hrabětem z Lomela. „Když vešli ke Karlovi, seděl na stolici jako živý,

¹⁴³ Zánět pohrudnice.

¹⁴⁴ EINHART. *The Life of Charlemagne*, s. 59.

¹⁴⁵ Citováno podle HÄGERMANN, Dieter. *Karel Veliký: Vládce Západu*, s. 515. Pozn. jde o Davidův žalm 25.

¹⁴⁶ Podle PETR, Lubomír. *Konec Karla Velikého a jeho hrob*. Lze tento údaj vyložit jako „sedmdesátník“, což může být muž okolo sedmdesáti let.

¹⁴⁷ EINHART. *The Life of Charlemagne*, s. 60.

neležel, jak je u mrtvých očekáváno. Byl korunovaný zlatou korunou a v ruce držel žezlo. Když se k němu dostali, ucítili vůni. Padli před ním na kolena. Císař Otto ho oděl do bílého roucha, ostříhal mu nehty a vše co bylo poškozeno, opravil. Tělo bylo neporušeno, jen špičku nosu bylo nutné nahradit zlatým. Císař mu vytrhl zub a zase hrob zakryli.“ Je zaznamenáno, že Karel držel v ruce zlaté evangelium, byl opásán mečem. Zlatý štít a žezlo bylo před něho postaveno a hrob byl vyplněn poklady, látkami a vonnými esencemi. V legendě se praví, že důvod exhumace velkého císaře, bylo Ottovo zjevení ve snu.¹⁴⁸

Karlův vnuk, který ho držel ve veliké úctě, roku 840 napsal: „Když císař Karel, vším lidem právem nazývaný velikým císařem, ve vysokém věku a o třetí hodině denní zemřel, zanechal celou Evropu naplněnou dobrem; neboť to byl muž, který v každém ohledu svou moudrostí a ctností natolik převyšoval lidi své doby, že se jej všichni lidé báli a zároveň ho milovali a obdivovali...“¹⁴⁹

¹⁴⁸ Citováno podle PETR, Lubomír. *Konec Karla Velikého a jeho hrob*.

¹⁴⁹ Citováno podle HÄGERMANN, Dieter. *Karel Veliký: Vládce Západu*, s. 521

5. Einhart jako svědek nové éry

Tato kapitola vznikla hlavně z dvou zdrojů a to z knihy Glaister, William. *Life of Emperor Karl the Great*¹⁵⁰ a ze slovníku American Council of Learned Societies. *Dictionary of the Middle Ages*¹⁵¹.

Přínos Einhartův byl a je nesmírný. Jeho velkolepé dílo o Karlu Velikém bylo důležitým vodítkem pro císařovy potomky. Možná bylo dokonce za tímto pedagogickým účelem napsáno. Karlův vnuk Lothar neměl moc dobrý příklad ve svém otci Ludvíkovi, jakožto v silném vladaři a ačkoli je patrné, že Karlovy činy a život nemohly být už napodobeny, sloužily jako vzor dokonalého křesťanského panování. Jisté je že dílo *Vita Caroli Magni* je napsáno s velkou úctou a láskou k vládci a příteli. Je důkazem, že jeho charismatická osoba ovlivnila tehdejší dobu natolik, že jeho odkaz musel být zachován. Ačkoli byl svou náklonností k císaři autor ovlivněn, není pochyb o jeho důvěryhodnosti. Následující odstavec vypráví o životě tohoto významného učenice.

Einhart původem Frank, který se narodil v okolí Mohanu. Zřejmě pocházel ze vznešeného rodu. Narodil se na konci vlády Pipina krátkého, zhruba v roce 770. Jeho jméno má různé podoby: Einhard, Einhartus, Ainhardus, Heinhardus, Agenardus, Eginhartus, či pro svou útlou postavu a malý vzrůst byl nazýván též zdrobněle Nardulus. Jako mladík byl vychováván v klášteře Fulda (tudiž mezi franskou říší a Sasko - Durynskem), který byl v té době centrem vzdělanosti a opěrným bodem misií. Byl vzat do služby ke Karlovi již velmi mlád. Mezi lety 788-791 máme záznam o tom, že zastával funkci písaře. Roku 794 byl vyučován na škole spojené s palácem

¹⁵⁰ GLAISTER, William. *Life of Emperor Karl the Great*. London 1887.

¹⁵¹ American Council of Learned Societies. *Dictionary of the Middle Ages*. New York: Charles Scribner's Sons, 1987, vol. 4, s. 412.

v Cáchách, pod dohledem Alcuina. V Cáchách se v této době shromažďovali velcí učenci. Einhart se do tohoto kolektivu velmi rychle začlenil. Byl velmi znalý antické kultury, obzvláště Vergilia, ale byl i vzdělán jako znalec architektury a velmi nadaný umělec. Během jeho tamějšího působení byl v blízkosti Karlových dětí a přátelil se s nimi. Když dosáhl dospělosti, ustanovil ho král svým sekretářem a osobním kaplanem. Byl na jeho dvoře i básníkem a stal se schopným diplomatem. Od této chvíle byl císařovým stálým rádcem a společníkem. Vždy stál po králově boku, ve válce i míru. Výjimkou byla jeho cesta do Říma, kam se vydal samostatně a kde od papeže získal souhlas s Karlovými plány na rozdělení říše. Roku 806 díky němu papež podepsal *Divisio regnorum* – císařovu politickou závěť. Einhart byl také dozorcem císařovi práce. Podílel se například na výstavbě paláce, který byl postaven v Ingelheim, nebo na stavbě mostu přes řeku Rýn v Mains. Nermalou zásluhu měl i na budování Cách. Navrhl malý vítězný oblouk, který byl jak relikviář, tak podstavec pro zdobený kříž, na znamení spojení mezi středověkem a antikou. Jeho výborná znalost antiky také ovlivnila jeho literární tvorbu. Obzvláště pak Karlův životopis, kde se inspiroval zjevně dílem Gaia Suetonia Tranquilla, který napsal *Život císařů*¹⁵². Jednou z dalších inspirací pro jeho dílo byly *Dějiny biskupů z Met*, Paula Diacona. I přes inspiraci v různých zdrojích, Einhart stále zůstal jedinečným pro svou blízkost císaři.

Velmi důležitou roli hrál Einhart před Karlovou smrtí, když navrhl jmenovat Ludvíka císařem již za Karlova života. Dá se říci, že tímto činem si zajistil i další působení na dvoře i po Karlově smrti. Když Karel zemřel, tak ho nový panovník pověřil řízením mnoha klášterů, mezi něž patřil například – St. Peter a St. Bavo v Gentu, St. Wandrille v Normandii, St.

¹⁵² SÜETONIUS Tranquillus, Gaius. *Životopisy dvanácti císařů spolu se zlomky jeho píse O význačných literátech*. Třetí vydání. Praha: Svoboda, 1974.

Servatius v Maastrichtu a opatství St. Cloud. Po odchodu od dvora se svou manželkou Immou uchýlil do Odenwaldu. Založil zde na někdejší královském sídle ve Steinbachu u Michelstadtu kostel a později v Muhlheimu v Pomohani klášter, kam přenesl ostatky sv. Marcellina a Petra. Jeho posledním politickým činem byl pokus o smír mezi otcem a synem, totiž mezi císařem Ludvíkem a jeho synem Lotharem, kterému byl rádčem. Ovšem již roku 836 mu zemřela choť Imma a on ji následoval o čtyři roky později. Zemřel tudíž roku 840 (14. března) a byl pohřben v Seligenstadtu.

Jeho literární práce se neomezila jen na stěžejní práci o životě Karla Velikého. Mezi jeho latinské spisy patří například *Libellus de adoranda cruce*¹⁵³ (dopis, který byl napsán pro jeho přítele Lupuse z Ferrieres), *Translatio et Miracula SS. Marcellini et Petri*¹⁵⁴, *Passio martyrum Marcellini et Petri*¹⁵⁵. Dále napsal více než šedesát dopisů datovaných do období 823–836, které se týkali politických záležitostí během Ludvíkovy vlády¹⁵⁶.

¹⁵³ American Council of Learned Societies. *Dictionary of the Middle Ages*. New York: Charles Scribner's Sons, 1987, vol. 4, s. 412.

¹⁵⁴ Tamtéž.

¹⁵⁵ Einhard. *Passio martyrum Marcellini et Petri*. München : Monumenta Germaniae historica, 1978.

¹⁵⁶ American Council of Learned Societies. *Dictionary of the Middle Ages*. New York: Charles Scribner's Sons, 1987, vol. 4, s. 412

Závěr

Po Karlově smrti se jeho „velikost“ stala měřítkem pro jeho nástupníky. Díky Einhartovi i v době, kdy už ho nikdo neměl v jasné paměti. Přívlastek „magnus“ byl nejprve součástí jeho titulu a poté se neodmyslitelně spojil s jeho jménem ve francouzském tvaru Charlemagne nebo Carlomagno – které používají Španělé. Tyto tvary jsou ojedinělým spojením jména a hodnotícího úsudku.¹⁵⁷ Jeho spojení práva světského s duchovním a jejich soulad byl pro jeho potomky klíčovým vzorem. Jeho modernizace Evropy jak ve smyslu kulturním, tak hospodářském (zavedení společné měny) byla pro franskou říši obrovským skokem vpřed.

Svou říši zanechal tak pevnou, že přečkala i slabou vládu jeho syna Ludvíka zvaného Pobožný. Její síla však za jeho působení klesla a nakonec byla roku 843 uzavřena tzv. Verdunská smlouva, kterou byla říše rozdělena na tři části. Říši si mezi sebe rozdělili Ludvíkovy synové Ludvík Němec, Karel Holý a Lothar I. Sváry mezi bratry zapříčinily nejednotnost říše.

Karel byl nejmocnějším panovníkem středověku, dovršil spojení franské říše s Římem, dílo, jež započal Bonifác a ve kterém pokračoval Pipin, na tomto základě vytvořil západní univerzální říši.¹⁵⁸ Za jeho vlády byli Frankové rovni byzantskému císařství i arabské veleříši. Frankové se už nikdy nedočkali takového rozmachu jako za Karla Velikého.

¹⁵⁷ HÄGERMANN, Dieter. *Karel Veliký: Vládce Západu*, s. 566.

¹⁵⁸ FRANZEN, Augustus. *Malé dějiny církve*, s. 116.

Použitá literatura

American Council of Learned Societies. *Dictionary of the Middle Ages*. New York: Charles Scribner's Sons, 1983, vol. 2. ISBN 0-684-16760-3.

American Council of Learned Societies. *Dictionary of the Middle Ages*. New York: Charles Scribner's Sons, 1982, vol. 3. ISBN 0-684-16760-3.

American Council of Learned Societies. *Dictionary of the Middle Ages*. New York: Charles Scribner's Sons, 1987, vol. 4. ISBN 0-684-16760-3.

BEDNAŘÍKOVÁ, Jarmila. *Frankové a Evropa*. První vydání. Praha: Vyšehrad, 2009. ISBN 978-80-7021-942-3.

BERNARD, M. *Kostel sv. Benedikta v Mals*. Centrum experimentální archeologie a živé historie, 18.6.2009, dostupné z http://cea.livinghistory.cz/zivotvm/navodyclanky/clanek.php?clanek=Kostel_sv_Benedikta_v_Mals

COLLINS R., *Evropa raného středověku*. Vyšehrad, 2005. ISBN 80-7021-660-3.

EINHART. *The Life of Charlemagne*. The University of Michigan Press, 1960. ISBN 047206035X

EINHARD. *Passio martyrum Marcellini et Petri*. München : Monumenta Germaniae historica, 1978. OCLC 249040358.

EINHARD a Petr DANIŠ. *Einhardus: a neuniknout budoucímu věku*. 1. vyd. Praha: Set Out, 1999. ISBN 80-86277-02.

FRANZEN, Augustus. *Malé dějiny církve*. 3. dopl. a rozš. vyd. Kostelní Vydří, 2006. ISBN 80-7195-082-3.

GLAISTER, William. *Life of Emperor Karl the Great*. London: George Bell & Sons, York Street, Covent Garden, 1887.

GARROD, H.W. a MOWAT, R.B. *Einhard's life of Charlemagne: the latin text*. Oxford: The Clarendon press, 1915. OCLC 557747695.

HÄGERMANN, Dieter. *Karel Veliký: Vládce Západu*. První vydání. Praha: Prostor, 2002. ISBN 80-7260-071-0.

LE GOFF, Jacques. *Kultura středověké Evropy*. Druhé vydání. Praha: Vyšehrad, 2005. ISBN 80-7021-808-8.

MCKITTERICK, Rosamond. *Charlemagne: The Formation of a European Identity*, Cambridge University Press, 2008. ISBN 0521886724.

MCKITTERICK, Rosamond. *Charlemagne The Formation of European Identity*. Wissenschaftliche Buchgesellschaft, Darmstadt, 2008. ISBN 978-0-511-39884-1

MANN, *The Lives of the Popes in the Early Middle Ages*. London, 1902. Dostupné z <https://archive.org/stream/livesofpopesine02mannuoft#page/18/mode/2up>

Ottův slovník naučný: Ilustrovaná encyklopedie obecných vědomostí. Vol. 13. Praha: Vydavatelství a nakladatelství J. Otto, 1989.

PETR, Lubomír. *Konec Karla Velikého a jeho hrob*. ČKD, 1901/7, s. 413-426. Dostupné z <http://depositum.cz/knihovny/ckd/strom.clanek.php?clanek=426>

WERNER, Karl Ferdinand. *La date de naissance de Charlemagne*, Bulletin de la Société nationale des Antiquaires de France, Paris 1972, s. 116-14.

Summary

The new era begins for the civilized world in the 8th century. This empire gains its importance thanks to Frankish kings. It is because of its size and also because of the effort to spread Christianity which led to increasing education. At the beginning there is a significant difference between failing Merovingian dynasty and quickly increasing Carolingian dynasty on the other side. In this moment we can see the government of incompetent and lazy kings and on the other side the new charismatic persons who are interested in inside politics of empire and its protection. Charles Martel and his son Pepin the Short are one of those persons.

One distinct feature of the reign of Charlemagne is the connection of rising legacy of ancient culture and Christianity. The perfect example of educated man of this time is Einhart who was really knowledgeable of the ancient world but he was also a significant Christian scholar. We can find signs of real culture life, art, language and literature of the time in his work. That is just one reason why his work is invaluable. His record of Charlemagne life from his close proximity is helping us to see the overall picture of this time.

Charlemagne's reign had an influence on the whole Europe. Huge territory of Europe was unified during his time. He quickly conquered surrounding territory of heathens and brought Christianity to their life. He gave a space to scholars at his court and he supported them. Einhart describes that even Charles was educating himself continually. He spent his whole long life on the roads, both diplomatic and military ones. If possible, he had his family by his side, because he loved them very much. These things testify about his good nature. His generosity and open mind would reflect also in his relationship with other rulers and with pope. Even if the life

of Charlemagne is idealized, we have to keep in mind, that he became a role model hard to even, but always inspiring to try to follow his remains.